

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

«__» _____ 20__ р.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ КАЗКИ.
УКЛАДАННЯ ЗБІРКИ КАЗОК

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОм-16
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Цвітненко Ольги Віталіївни
Керівник Доц., к. пед.н. Суятинова К.Є.
Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище,
ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище,
ініціали)

(підпис) (прізвище,
ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище,
ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	6
1.1 Сучасні погляди на проблему мовного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	6
1.2 Сутність поняття «Формування мовної компетентності».....	12
1.3 Особливості формування та розвитку мовлення за допомогою казки.....	24
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З УКЛАДАННЯ ЗБІРКИ КАЗОК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	31
2.1 Методика роботи з українською народною казкою в дошкільному закладі. Види занять з казкою.....	31
2.2 Укладання збірки казок для формування мовної компетентності дітей старшого дошкільного віку.....	44
2.3 Практичне використання підібраних казок для формування мовної компетентності старших дошкільників.....	52
Висновки до другого розділу.....	59
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність дослідження. Характеристики формування мовних здібностей дітей дошкільного віку визначаються пріоритетними напрямками Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), БКДО, Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту».

Тому можна сказати, що мовне формування дітей дошкільного віку є досить актуальним, оскільки рівень мовного розвитку дітей дошкільного віку визначає рівень сформованості у дітей соціально-пізнавальних досягнень, навичок виразності та вміння здобувати інші знання. Для вирішення подібних проблем мовленнєвої діяльності дітей необхідно здійснювати їх щоденне спілкування з вихователями, батьками та однолітками, інтегрувати в різноманітні види діяльності.

Мета формування особистості та мовних здібностей дітей дошкільного віку, крім важливих мовних знань, включає також формування внутрішнього суб'єктивного світу особистості з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей кожної дитини. Реалізація цієї форми мовленнєвої здібності можлива завдяки використанню персоніфікованого підходу, що передбачає персоніфікований розвиток дітей старшого дошкільного віку в дошкільному навчанні [3, с. 9].

Ефективним засобом формування мовних здібностей дітей дошкільного віку є казка, яка має особливу цінність, оскільки зосереджує весь комплекс способів висловлювання українською мовою.

Особливості використання казок в освітньому процесі у ЗДО вивчався багатьма дослідниками, серед них можна назвати: Т. Зінкевич-Євстигнєєва, С. Черняєва, О. Гнездилов, Р. Ткач, І. Вачков та інші.

Проблему формування мовної компетенції дошкільників розглянуто у дослідженнях: А. Богуш, Л. Варзацька, М. Вашуленко, С. Караман, В. Карасик, Ю. Караулов, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентиліук та ін.

Мета: на основі теоретичного аналізу за допомогою казок вивчити ефективність формування мовних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Завдання кваліфікаційної роботи:

1. Сформулювати особливості мовної компетентності старшого дошкільного віку.
2. Розглянути казку як основний засіб формування мовної компетентності старших дошкільників.
3. Визначити рівень мовної компетентності старших дошкільників.
4. Підібрати казки для ефективності формування мовної компетентності старших дошкільників.
5. Укладання збірки казок.

Об'єкт дослідження: Процес формування мовних здібностей дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: формування мовної компетентності у старших дошкільників засобом казки.

У процесі дослідження для розв'язання поставлених завдань і перевірки висунутого припущення використано комплекс методів:

а) теоретичні: аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури, що надало змогу зіставити різні погляди на досліджувану проблему, визначити поняттєво-категоріальний апарат дослідження;

б) емпіричні: цілеспрямоване та систематичне спостереження за формуванням мовної компетентності старших дошкільників, педагогічний експеримент, за допомогою якого ми виявили результативність експериментальної роботи, установили ефективність розробленої програми дослідження;

в) статистичні: здійснення аналізу емпіричних даних.

Практичне значення роботи полягає у тому, що визначенні в ній основні засади та сформульовані висновки можуть бути використані вчителями та вихователями в практичній діяльності.

Практична частина. Комунальний заклад дошкільної освіти комбінованого типу №79 КМР.

Структура роботи: Робота складається із вступу, основної частини, яка містить два розділи, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел - 40 найменувань та 15 додатків. Загальна кількість сторінок – 127.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1 Сучасні погляди на проблему мовного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Мовленнєвий розвиток дітей є одним з головних факторів формування особистості дошкільника. Якість розвитку в цій сфері визначає міру сформованості у дітей пізнавальних і соціальних мотивацій, потреб та інтересів, знань, умінь і навичок, які є основою культури особистості. Зародження рідної мови починається з родини, тата й мами, та родичів і у ранньому дитинстві і продовжує вдосконалюватись у дошкільному, шкільному та протягом усього життя.

Рідна наша мова є основою виховання та навчання дітей-дошкільників. Оволодіння ним як пізнавальним засобом і засобом спілкування є найважливішим досягненням дошкільнят. Адже психофізіологічні дослідження показують, що дошкільний вік найбільше сприяє оволодінню рідною мовою. До п'яти років діти засвоюють систему вимови рідної мови та усвідомлюють структуру вимови слів (Д. Ельконін). До чотирьох-п'яти років вивчають відмінні закінчення та основні форми граматики (О. Гвоздев), а з п'яти років опановують монологи (С. Рубінштейн). Якщо чомусь діти не зможуть повноцінно спілкуватися до шкільного віку, це критично відобразиться на їх подальшому мовному та інтелектуальному розвитку [4,с.19].

Деяким чином порушення мовлення будуть негативно впливати на весь психологічний розвиток дитини, впливаючи на її діяльність і поведінку. Мовленнєві бар'єри та обмеженість мовленнєвого спілкування впливатимуть на формування особистості дітей, призводячи до специфічних характеристик у сфері емоцій-волі, сприяючи розвитку негативних рис особистості

(сором'язливість, невпевненість, замкнутість, низька самооцінка). Все це негативно вплине на рівень грамотності.

Часто буває, що рівень розвитку дитини та її підготовленість до школи оцінюють за оволодінням елементами грамоти в дошкільному віці: скільки букв вона знає, вміє читати склади, слова, вміє розпізнавати та копіювати слова, голос тощо. Ті, хто готував її до школи, не помітили інших видів усних навичок. Розвиток мови дитини є більш широким поняттям, ніж різні його компонент. Тому, працюючи з дітьми дошкільного віку у сфері мовного розвитку, ми повинні насамперед звернути увагу на ці найважливіші складові. Від них багато в чому буде залежати успішність шкільного навчання, а успіх шкільного навчання залежить від аудіювання та розуміння, говоріння, читання та письма та інших видів мовленнєвої діяльності [18, с.56].

Рівень розвитку дитячого мовлення переважно залежить від психофізіологічного розвитку (стану розвитку нервових процесів, розвитку уваги, розвитку мислення), стану фонемного аудіювання та мовлення, спілкування з однолітками, цілеспрямована взаємодія дорослих і дітей. Культура мови залежить не тільки від словникового запасу самої дитини, а і від способу вимови слів, інтонації, гучності та швидкості. Дорослим людям потрібно бути особливо обережними і завжди пам'ятати, що діти їх у всьому копіюють, а найбільш в мові [9, с.33].

А. Богуш вважає, що мовленнєва підготовка дітей до школи включає «оволодіння практичними мовленнєвими навичками, удосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої дійсності, формування їх свідомості». Термін «мовна здатність» ввів Н. Хомський приблизно в середині 20 ст. Зміст цього поняття запропонував Д. Слобін, який досліджував психолінгвістичні питання «мовних навичок, знання мови та мовної діяльності», довів, що те, що людина теоретично може сказати і зрозуміти, відрізняється від того, що вона може сказати в дійсності. конкретна ситуація. Дослідник Н. Мурашко припустив, що діти дошкільного віку розуміють сформованість інтелектуальної діяльності, довільну спрямованість діяльності,

здатність усвідомлювати та значну мотиваційну насиченість. На кожному віковому етапі здатність має орієнтовні показники розвитку особистості. У мовленнєвій діяльності є різниця між мовними здібностями і мовленнєвими здібностями, включаючи лексику, фонетику, граматику, фонетику та комунікацію [6, с.33].

Мовну здатність А. Богуш трактує як засвоєння й усвідомлення мовних норм, що склалися в історії у фонетиці, лексиці та граматиці, і повною мірою застосовується до будь-якої сфери людської діяльності в процесі використання конкретної мови. Мовна здатність - це комплексне явище, яке охоплює різноманітні соціальні здібності, знання, уміння, навички та стратегії мовної поведінки та стратегії успішного здійснення діяльності за конкретних комунікативних умов. Це вміння повно і правильно вчасно використовувати мову (висвітлювати свої думки, побажання, наміри, вимоги), застосовувати вербальні та невербальні (міміка обличчя, жести рук, рухи тіла та вирази в конкретних ситуаціях [6, с. 44].

Педагог К. Ушинський вказував, що рідна мова є фундаментом всякого розумового розвитку і кладезем всіх знань [38,с.48].

Оволодіння мовленням, вивченням мов, способом засвоєння знань дітей, суспільно визнаними нормами поведінки — це основа їхньої життєздатності, тобто, за словами О. Кононко, діти оволоділи наукою і мистецтвом життя. З огляду на це, правильний розвиток мовлення у дітей завжди був одним із головних питань виховання. Нині домінуючою метою вивчення мови дошкільного віку є мовне виховання особистості [24, с. 14].

Л. Козирева наголосила на необхідності розвивати рідну мову з найперших кількох років після народження малечі, доки їй необхідно спілкуватися з іншими людьми. З точки зору мови, особливо в практиці дитячого садка, цей процес повинен бути організований на користь дітей і розвитку мови. Однак затримка мовленнєвого розвитку пов'язана з дефектами мовлення дорослих, особливо з вадами моторного розвитку в дитинстві. Вивчення мови вперше стало основою всієї системи дошкільної освіти.

Методичний і системний розвиток мови має стати основою розвитку процесу навчання і виховання дітей дошкільного віку. Автор вказує на взаємозв'язок розвитку особистості дітей та їх мовленнєвого розвитку, а також мовлення та мислення, які є основними чинниками соціальних взаємодій людей, що об'єднують різноманітні прояви життя в єдине ціле [19, с.76].

За словами В. Сухомлинського, розвиток мови є частиною вирішення питання готовності дітей до школи. Він запропонував починати розвиток мови з раннього віку та виховувати любов до мови, розробив оригінальну методику навчання читання та письма дітей дошкільного віку. За рік до початку системного навчання майбутні учні першого класу брали участь у «Щасливій школі», в якій «Мисливий клас зеленого класу» — це казка, розповідь, заснована на спостереженні [7, с.91].

О. Усова, загальна проблема розвитку навчання дітей дошкільного віку, Особливе місце в цьому процесі відводиться також навчанню мови. Вона звернула увагу на те, що завдання дитячого садка полягає в тому, щоб мовний розвиток дитини вийшов на такий рівень, і на цій основі вчитель зможе його безперервно вирішувати визначені програмою завдання.

Отже, мовленнєва компетенція – це здатність правильно використовувати мову (виражати думки, побажання, наміри, вимоги та ін.) на практиці, а також оперувати нею як вербально, так і невербально (міміка, рухи, дії) та інтонація. Це багатокомпонентна система з наступними складовими:

- Лексика (є певна кількість слів у цій віковій групі та їх доцільне використання, вживання мовних виразів: прислів'я, словосполучення, додатки, порівняння);

- Фонетика (правильна вимова, прослуховування фонем, користування інтонаційними виразами);

- Граматика (фактичне використання граматичних форм);

- Діалог (розуміння тексту, вміння розповідати і ставити запитання, діалог, написання різних типів оповідань, переказування);

– спілкування (вміння вести діалог), спілкуватися на різні теми, культура мовленнєвого акту, ініціативність спілкування).

Багато вчених розглядають розвиток мови дошкільнят як засіб формування мовних здібностей. Тому Л. Калмикова трактує мовленнєвий тренінг як загальність і особливість. Загальномовленнєва підготовка забезпечує усне мовлення, комунікативні здібності, розвиток сприйняття й розуміння мовлення, мовленнєвого досвіду та чуттєвого засвоєння, а спеціальне навчання дає передмову до вивчення мови, тобто попереднє розуміння її символічної системи, формування мовних основ. , читання і письмо Мовленнєві навички. Аналіз мовленнєвих явищ, розвиток свідомого мовлення [18, с.264].

Загальне мовне навчання починається від дошкільного віку до школи від народження. Іншими словами, вступаючи до школи, дитина повинна володіти рідною мовою, вивчати її літературні норми, усну мову та культуру спілкування. Спеціальна підготовка, на думку Л. Калмикової, — це мовне (когнітивний рефлекс) і мовленнєве (комунікативний рефлекс) тренування, що забезпечує комунікативні дослідження вивчення мови — попередній роздум на мовних матеріалах. Від розвитку мови безпосередньо залежить рівень комунікативної компетентності. Спеціальне мовне навчання проводиться лише з п'яти років. Воно починається з інформування дітей базових знань з мови, а закінчується основними навичками читання та письма, аналізом мовних одиниць і контролюється свідомістю [18, с.32].

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти мовленнєву підготовку слід розглядати як комплексний результат комплексної мовленнєвої підготовки та спеціальної мовної підготовки, що забезпечує мовленнєву підготовку дітей , забезпечує формування практичних мовленнєвих досвідів, удосконалення стилю спілкування та функцій [20, с.23].

Актуальність своєчасного мовного розвитку в закладі дошкільної освіти, на думку Т. Піроженко, залежить від завдання добутку найкращих положень для найповнішого розкриття потенціалу дитини, що втілюється в дитячій

діяльності та комунікативному потенціалі. Без контакту неможливе формування всіх психічних функцій, процесів, особистості людини. Розвиток і вдосконалення мовлення слід розглядати як відповідь на зростання навичок комунікативно-голосового зв'язку. Потенціал до спілкування розуміється як комплексне уміння використовувати інтерактивні засоби (невербальні, предметна практика, мова) для забезпечення успіху цілей спілкування [21, с.25].

Тому для розвитку мови дітей дошкільного віку недостатньо надати різні матеріали. Необхідно окреслити перед дітьми нові цілі спілкування, що вимагає оволодіння та творчого використання нових невербальних засобів та їх взаємодії.

1.2 Сутність поняття «Формування мовної компетентності»

Розвиток мовлення дошкільників – процес у психології дуже складний, що не можна звести до простого відтворення мови, якучують діти. Він визначається ступенем сформованості у дітей знань, умінь і навичок, проявляється в соціально-інтелектуальній діяльності дорослих і однолітків. Мовлення — це особлива форма діяльності дитини і особливий результат його зусиль по відкриттю життєвого простору. Без оволодіння мовою неможливо досягти належного рівня життєвих можливостей. Опануйте мову, вивчайте мову, діти засвоюють систему знань і суспільно визнані норми поведінки. Вербальна здатність – це здатність повноцінно і доречно використовувати мову (виражати свої думки, бажання, наміри, вимоги тощо), використовувати мовні та невербальні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні вирази за конкретних обставин. Діти повинні вміти використовувати рідну мову як засіб словесної взаємодії з людьми, знаходити серед них своє місце, розуміти їх і бути зрозумілими, узгоджувати свої бажання з намірами інших учасників. Формування мовленнєвої особистості відбувається в комплексному розвитку всіх компонентів мовлення [9, с 17].

Мовленнєві здібності дітей дошкільного віку мають такі види: лексика (з певним словником), фонетика (правильна вимова всіх звуків рідної мови), граматики (правильне використання граматичної форми рідної мови), діалог (розуміння) зв'язний текст, діалог (уміння складати оповідання).

Відсутність мовного спілкування може дуже затримати різноманітний процес соціалізації, який триває все свідоме життя [17, с.40].

Дефекти мовлення можуть погіршити здатність дитини вільно спілкуватися з дітьми та дорослими. Розуміння недостатності свого мовлення зазвичай призводить до негативного емоційного стану: комплексу соціальної неповноцінності, страху мови, страху перед переживанням. Все це загрожує

соціальному сенсу та сприяє формуванню психолого-патолого-психологічної особливості, що потребує спеціальної праці щодо соціальної адаптації дітей.

Коли дитина оволодіває мовою вчасно, то це є основою інтелектуального розвитку дітей. Це ключ до повноцінного спілкування з однолітками і дорослими. Різноманітні відхилення в мовному розвитку погано впливають на мовне сприйняття дітьми, вираження власних думок, оволодіння знаннями та формування особистості. Мова дітей формується в спілкуванні з дорослими. У процесі спілкування розкривається його пізнавальна та наочна діяльність. Володіння мовою може покращити загальну психологію дитини. Нехай він сприймає явища більш усвідомлено і невимушено [17, с.41].

На думку К. Ушинського, рідна мова є фундаментом всякого розумового розвитку і кладезем всіх знань. Тому дуже важливо дбати про правильний розвиток мовлення дітей в свій час, звертати увагу на чистоту і правильність вимови. Чим насиченіше і чистіше мовлення дитини, тим легше їй опанувати свої думки, ширші можливості розуміти дійсність, змістовніші і зріліші стосунки з дітьми і дорослими, яскравіший її психологічний розвиток. Навіть незначне порушення мови вплине на діяльність і поведінку дитини. Дошкільники з порушеннями мовленнєвої функції усвідомлюють свої недоліки, перестають говорити, стають замкненими, не можуть прийняти рішення. Особливої уваги має розвиток зв'язної мови у дошкільників. Насамперед зв'язне мовлення є вищою формою мовного мислення, воно визначає мовний рівень і психологічний розвиток малечі. Володіння зв'язною мовою є найважливішим фактором успішного навчання дітей [17, с.41].

Вік дошкільника — це вік, коли у дитини формуються різні поняття про навколишнє середовище, явища соціального життя, про людські стосунки. Коли діти вступають у життя, вони повинні вивчити багато правил, розроблених суспільством. І ми, вихователі, повинні їм у цьому допомогти. Обов'язок дитячого садка полягає в тому, щоб виконувати замовлення сім'ї та формувати соціальний досвід учнів: з одного боку, діти повинні набути навичок і практичної адаптації в суспільстві, з іншого — навчитися

відрізнитися. і захищати свої права, особистість, «не зливатися з групою однолітків».

Процес соціалізації передбачає адаптацію дітей до світу, соціального середовища, засвоєння, привласнення знань, норм конкретних груп. Це сталося краще завдяки вмінню спілкуватися. У традиційних методах виховання зв'язної мови дітей особлива увага приділяється таким показникам оволодіння мовою, як: вимова, словниковий запас, граматична правильність та інші формальні характеристики. Ці інструменти є початковим етапом успішної мовної взаємодії з партнерами по спілкуванню, тим самим розвиваючи комунікативні навички.

Зміст комунікативної компетентності:

- Розуміння дітьми старшого дошкільного віку способу словесної взаємодії.
- Вибір доступних умінь і навичок, їх застосування в мовній взаємодії та адекватність «читання».
- Позиціонування в контексті спілкування (рекомендується вибирати вербальні та невербальні методи відповідно до змісту контексту, учасників та власних установок).
- Використовуйте вербальні та невербальні засоби комплексно, змінно та творчо відповідно до цілей [30, с.4].

Формування особистості мовлення не є лінійною послідовністю (оволодіння голосом, граматично правильна вимова, зв'язане мовлення, розширення словникового запасу), а відбувається при всебічному розвитку всіх компонентів мовлення. Його вінцем є вміння спілкуватися – вміння використовувати рідну мову як соціальний засіб, знаходити в ній своє місце, розуміти їх і бути зрозумілим, вміння узгоджувати свої бажання з намірами учасників..

Дані характеристики є основою комунікативних і мовленнєвих задатків дітей-дошкільників. Надзвичайно важливо виховувати у дітей потреби спілкуватися з навколишнім середовищем і розуміти себе.

Формування цих якостей починається тоді, коли дитина набуває уміння налагоджувати контакт з партнерами відповідно до встановлених законів етикету. Кожного дня діти спостерігають і наслідують приклади соціального спілкування дорослих і дітей.

Реальні приклади такої поведінки повинні мати широчезний діапазон емоцій та інтонацій. Діти старшого дошкільного віку дуже чутливі до мови та її граматичного ладу, дуже вибагливі до висловлювань інших і самих себе. Дошкільники помітили мовні помилки і продовжують оволодіти граматичними формами, що стикаються з певними труднощами в застосуванні. З самого раннього віку дитина вчиться вибирати із загального усного потоку два слова, які вона узгоджує між собою, і поступово додає все більше інших слів, які також підпорядковуються граматичним нормам. Минає час, діти дошкільного віку розвивають своє особисте мовленнєве «обличчя», відточуючи свою вимову, розширюючи свій словниковий запас, покращуючи свої граматичні навички, вивчаючи стилі мовлення та комунікативну поведінку. Таким чином формується мовленнєва особистість [24, с.245].

Коли дитина дуже довго перебуває в умовах закладу дошкільної освіти, основними її партнерами по спілкуванню є діти-однолітки та вихователі. Голосовий обмін переважно відбувається в сценах з грою, у реальному житті кожного дня, коли малеча не тільки використовують мовні теги, а й створюють власні унікальні структури. Щоб навчитися поводитися в реальному житті, можна розвинути наступні навички за допомогою спеціальних вправ:

Викликайте доброзичливе ставлення: посміхніться, подивіться один на одного доброзичливо, поверніться обличчям до співрозмовника і висловіть бажання його вислухати; допоможіть, навіть якщо прохання звучить невербально, підійдіть до партнера і продемонструйте свій професіоналізм до нього, знайдіть інтерес; його поглядом у натовп, поділіться іграшкою, запропонуйте тему, гру, яка для нього цікава. Проаналізуйте інформативність ситуації: зверніть увагу, оцініть і використовуйте вирази (сідайте ближче, торкніться свого партнера, підійдіть ближче, щоб краще побачити його

іграшки та дії; простягніть руку, хоровод, пройдіться в гру); відмовтеся ваше положення та роль у грі; пальцем вкажіть і подивіться на вільний простір; жестом запрошення сісти поруч; втиснутися, щоб звільнити для нього місце.

«Зчитайте» ставлення партнера до невербального виступу і відповідайте відповідним чином: реагуйте на його посмішку посмішкою та привітними очима; будьте готові говорити або відповідати на рішучу ініціативу; самостійно знаходьте цікаві теми для свого партнера; дякуйте за допомогу; Запрошуйте до участі в спільних заходах, і раніше запитуйте його про його наміри, побажання та умови.

Аналізуйте та відтворюйте вираз обличчя: уявіть і відтворіть свою власну ситуацію відповідно до цього, спостерігайте за рухами брів, очей, губ і загальною мімікою обличчя в дзеркалі. Укажіть почуття, які можна відобразити та розпізнати: коли плачемо, сміємося, радіємо, відчуваємо смуток, страх чи біль, здивування, стимуляція, очікування та щастя. Надавати дітям різні емоції потрібно вибірково і поступово. Рекомендується виконати таку вправу: Треба з'ясувати, яка казка прийшла у гості, які герої та в якій частині вони виступали. Кілька дітей втратили вирази різних сюжетів і нічого не розповіли. Це заняття спонукає дошкільників не слухати слова, а «читати» їх у емоційному виконанні героїв. Це дуже корисно для хлопчиків, оскільки вони не так багато уваги приділяють виразу обличчя, як дівчата.

Аналізуйте, правильно та доречно висловлюйте свої побажання та побажання: не соромтеся час від часу співати, танцювати, декламувати чи грати на музичних інструментах, намагайтеся запросити інших до участі; схвалюйте їхню згоду та діяльність; прагнете зустрічатися з однолітками та шукати допомога від дорослих Посередник або висловіть свої побажання; якщо потрібно, попросіть свого супутника дозволити йому перевірити свої іграшки - усно уточнити, сказати, що вас може зацікавити, і додаткову інформацію, корисну для змісту обміну інформацією [16, с. 23].

Характер взаємовідносин дітей з однолітками високою мірою залежить від ступеня прихильності та ставлення до партнера. Щоб не бракувати

сприйняття особистих якостей, рекомендується якомога повніше розкривати достоїнства кожної людини. У повсякденному житті таке трапляється зрідка: дорослі приділяють увагу на гарну поведінку, добрі наміри, честолюбство. Аналогія із сюжетом художнього твору не зайва. Дуже важно, щоб дитина вміла повноцінно оцінювати поведінку себе та дітей-однолітків. Це відбудеться за допомогою передбачення, спрямування на бажаний кінцевий результат. Казки допоможуть сформувати достатність власних моральних висновків щодо загальноприйнятих норм і правил спілкування, особливо виокремити протилежні риси, дії та поведінку героїв. При аналізі сюжетів казок слід звернути увагу на вербальну та невербальну комунікативну поведінку героїв та їх наслідки, а в кінці надати відповідні узагальнені концептуальні ознаки. Виходячи з нього, ми можемо легко зробити протилежний висновок. Тому діти потрапляють до вибору моралі, шукаючи гуманістичного керівництва для аналізу й опису життєвих сюжетів і конфліктів.

Дієвим способом оволодіння комунікативними мовленнєвими рухами є драматичні ігри. Коли ролі перевтілюються, це допомагає дітям практикувати варіативність діалогу. Тут стане в нагоді фольклорний діалог, який використовується для чергування сюжетів — іноді дуже цікавих, але в ньому також не бракує інтонації, динаміки, міміки, мінливості голосу, швидкості мовлення. Перед цим видом ігрової практики будуть проводитися більш складні види драми-казок, оповідань [39, с.115].

Цілеспрямована мовна феномено-орієнтована робота сприяє формуванню основних мовних узагальнень у дітей дошкільного віку, що виявляється в поглибленому розумінні значення слів на рівні словникового запасу, в граматиці – на рівні словотворення та словотворення. формування, у розгорнутому та зв'язному виразі -Вміти писати самостійно, послідовно, логічно, чітко та граматично.

Мова займає важливе місце в суспільному житті дітей, є інструментом спілкування, пізнання, корекції поведінки, а також засобом розвитку і

виховання. У зв'язку з цим важливим фактором є методичне завдання формування мовленнєвих навичок дітей дошкільного віку на основі теорії мовленнєвої діяльності, що передбачає впровадження комунікативних методів розвитку їхнього мовлення. Тому Л. Кондрук розробив практико-орієнтовану психологію та навчальні курси для виховання комунікативної підготовки дітей дошкільного віку до шкільного навчання [18, с.34].

На думку Л. Калмикової, для реалізації стилю спілкування дідуся в рідній мовній практиці навчання дітей дошкільного віку необхідно розробити план спілкування для засвоєння кожної мовної одиниці. Якщо на етапі розвитку монологічного мовлення сама мовленнєва робота не є метою, а здійснюється як один із її етапів у структурі мовленнєвої діяльності, то ефективність мовленнєвої роботи значно підвищиться [12, с.66].

Вчені попереджають, що природне спілкування мови зникає в процесі вивчення мови, і є лише один спосіб запобігти цьому: у дітей повинна виникнути потреба в спілкуванні, тому що діяльність, яка відбувається в природних умовах, викличе бажання висловлювати свої власні Почуття, настрої, спілкування з людьми, передача інформації. Тому «не слід забувати про розвиток у дітей дошкільного віку потреби у словесному самовираженні, а також не забувати про створення такої мовної ситуації, яка посилить усне висловлювання».

У процесі спілкування зазвичай беруть участь один або кілька співрозмовників, які мають не тільки різний рівень освіти, але й різні умови життя. Тому, на думку Л. Калмикової, необхідно наблизити умови навчання мови до природних умов спілкування: ознайомити дітей з мовною ситуацією та навчити орієнтуватися в ній, чітко уявляти співрозмовника та головну мету спілкування (навчання дітей аналізувати мотивацію спілкування, для цього створено це речення) та умови спілкування (для кого воно створено) [22, с.23].

Вивчення процесу набуття дітьми дошкільного віку комунікативних навичок і навичок спілкування дозволяє оперативно сформулювати правильні

комунікативні «стратегії», сформувавши потребу у спілкуванні з дорослими, виявити труднощі у стосунках між дітьми, уникнути зайвих конфліктів.

Т. Піроженко вказала на такі завдання розвитку комунікативних і мовних навичок дітей: створення та підтримання цілісності різних комунікаційних зв'язків, у яких беруть участь діти:

-«Діти-дорослі», «Діти-діти», «Діти-однолітки та діти»;

-Розвиток дітей дошкільного віку в різних формах (емоційно-особистісних, ситуаційно-ділових, надситуаційних) та методах спілкування (невербальні, вербальні);

-Розвиток і диференціація емоцій дітей (інтелекту, естетики), що є основою ціннісної орієнтації, пов'язаної з однолітками, дорослими та іншими об'єктами спілкування (мистецтвом, середовищем тощо);

-Розвивати кмітливість та дослідницьку діяльність дітей для формування різних способів пізнання навколишнього світу;

-Формування творчого (продуктивного) ставлення до організації діяльності та спілкування, розвитку комунікативних і мовленнєвих здібностей дітей дошкільного віку [21, с.34].

На думку Т. Піроженко, діагностика суміжних напрямів психологічного розвитку дітей дозволяє зробити висновки про характер впливів на розвиток дошкільного віку та про стиль взаємин між дорослими та дітьми, створюючи емоційно сприятливу атмосферу та стимулюючи соціальну взаємодію Діяльність з дітьми-інтелектуалами; визначати рівень розвитку спілкування та мовлення дітей різних вікових груп та оволодіння ними відповідними мовними нормами, спостерігати за спілкуванням і мовленням дітей дошкільного віку під час спеціальних формуючих впливів (навчання мовленнєвого спілкування, корекційна робота) і змінами в розвитку [29, с.11].

Тому в процесі переходу до навчання дітей з шести років, окрім традиційних знань, умінь і навичок, впроваджуються і абсолютно нові елементи змісту, а саме: формування особистого досвіду творчої діяльності;

цінності та установки, особливо переживання мовленнєвої дійсності, спілкування та мовленнєвий розвиток особистості маленької людини.

Важливо, щоб нові компоненти змісту «вперше стали об'єктом контролю та оцінки, а обов'язкові результати, передбачені національними стандартами освіти, одиницею наступності між індивідуальною освітою (Пр. - ЗДО та початкова школа, початкова школа та базова) мають забезпечуватися не лише на рівні суб'єкта, а й на процесуальному рівні.

Результати багатьох наукових досліджень (А. Богуш, В. Гербова, Н. Орланова) доводять, що діти дошкільного віку можуть оволодіти зв'язною розмовною мовою, яка розвивається в процесі спілкування і тісно пов'язана з показаною в ній діяльністю неподільні. Дослідженнями таких вчених, як Д. Ельконін, Л. Ткачова, Л. Журова, доведено, що фонемний слух дітей до шести років достатньо розвинений, вони готові до слухового аналізу та синтезу, що має величезне значення для першого етапу вивчення усного та писемного мовлення [18, с.45].

Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти зазначає: «Комунікативна компетентність - особистісна компетентність, яка застосовується в конкретних видах спілкування мовних навичок, методи взаємодії людей, які спілкуються дистанційно, вміють працювати в команді, мають різні соціальні ролі; «Мовленнєва - забезпечує удосконалення вміння та навички з усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) і готовність вирішувати проблеми особистісного та соціального характеру; «Мовна лінія вказує Формувати мовні здібності шляхом набуття системних знань Про мову як засіб вираження думок і почуттів» [15, с.2].

Терміни “мовленнєва компетенція/компетентність”, “мовна компетенція/компетентність”, “комунікативна компетенція/компетентність” дуже важлива для нашого навчання, оскільки рівень мовного розвитку дітей в спілкуванні з іншими учасниками взаємодії залежить рівень комунікативної компетентності [15, с.5].

Рішення учасників круглого столу є поступовим кроком до усунення різниці в трактуванні понять «компетенція» та «компетентність». «Методика навчання україномовності в початкових класах», проведена 19 березня 2012 року. Згідно з рішенням, повноваження визначають держава та окремі установи або особа, яка організовує той чи інший вид діяльності, набуває здібностей у процесі оволодіння знаннями, навичками та вміннями. Компетентність показує здатність і схильність особистості виконувати конкретні завдання різного виду діяльності [15, с.61].

З огляду на зазначене, запропонуємо визначення понять:

Мовна компетенція – знання набувачами знань мовної системи (в межах програмного мінімуму); уміння й навички практичного застосування їх під час виконання відповідних мовних вправ та завдань [32, с.158].

Мовна компетентність – здатність дошкільників на основі набутих знань, умінь та навичок сприймати та конструювати необмежену кількість правильних конструкцій, розпізнавати та виправляти висловлювання, що порушують мовні норми, як в процесі освітньої діяльності, так і поза нею [32, с.158].

Мовленнєва компетенція – знання про види мовленнєвої діяльності, їхні особливості, уміння й навички, необхідні та достатні для здійснення мовленнєвих дій згідно з визначеним планом [32, с.154].

Мовленнєва компетентність – здатність дітей чітко й зрозуміло висловлювати думки, переконувати, аналізувати висловлювання, правильно перепоносити інформацію, слухати й чути співрозмовника, взаємодіяти в процесі мовленнєвої діяльності [32, с.155].

Вирішальним фактором у формуванні комунікативної компетентності дітей є їхній мовленнєвий розвиток, оскільки «розвивати мовлення дошкільнят означає відповідно до вимог програми навчати їх вільно і правильно, використовуючи мову як засіб спілкування в повсякденному житті [10, 220]. Як ми всі знаємо, розвиток мовлення відбувається в процесі мовленнєвої діяльності (Слухати, говорити, читати, писати. Поняття мовленнєвої

діяльності складає основу методики вивчення мови та формування комунікативної компетентності у дошкільнят [10, 154].

Висновки. У процесі пошуку позиції розвитку мови в структурі комунікативної компетентності учнів ми дійшли таких висновків:

1) Поняття «мовна компетентність/компетентність», «мовленнєва компетентність/ компетентність», «комунікативна компетентність/ компетентність» мають семантичні та структурні відмінності та знаходяться у ієрархічній послідовності;

2) Рівень особистісного мовного розвитку: а) представляє відносну якість набутих знань, умінь і навичок; б) враховує ефективність/неефективність реального процесу спілкування та вдосконалюється і поглиблюється;

3) Розвиток мовлення відбувається в процесі мовленнєвої діяльності і є визначальною частиною мови, діяльності і зокрема комунікативної компетентності.

Щоб навчання рідної мови було веселим і доступним для дітей, навчання має бути схожим на дослідницьку діяльність. Сама гра та ігрові моменти мають органічно переплітатися на заняттях, що значно покращить ефективність навчання дітей та допоможе працювати з тими, хто чомусь слабо вчиться. Дослідники вважають, що основна стратегія проведення експериментального навчання рідної мови у молодших класах полягає в тому, щоб спочатку створити реальні умови для активізації дітей на заняттях [29, с.114]

За шість років правильної організації та виховання діти досягають відносно високого рівня узагальнення й абстрагування, починають розуміти умови й схематичні образи, пізнають значення узагальнень, відображають зв'язки та відносини між ними. Без правильної вимови та вимови слів, вміння вільно спілкуватися з однолітками та дорослими, наявності знань та уявлень про навколишнє підготовка до шкільної презентації дітей не може бути завершеною [8, с.34].

Процес розвитку дітей і оволодіння мовою обумовлений специфічними віковими закономірностями, що дає змогу чітко визначити мовні аспекти, необхідні для навчання. Однією з організаційних форм освітньої діяльності є викладання курсів рідної мови дітей. Ця діяльність відбувається на рівні голосу комунікаційного поля.

Підготовка до спілкування – це складне використання дітьми вербальних і невербальних засобів (міміка, жести, рухи) для спілкування; вміння адекватно й доречно використовувати мову на практиці в конкретних навчальних і соціальних ситуаціях; незалежність у ситуаціях спілкування. Здатність позиціонувати, ініціативність у спілкуванні, здатність самостійно сприймати та вирішувати голосові проблеми [6, с.47].

Отже, можна зробити висновок, що вербальна комунікативна підготовка дітей до школи стимулює інтелектуальну, емоційно-вольову та мотиваційну підготовку дітей дошкільного віку та їх підготовку у сфері спілкування. Він передбачає, що діти повністю адаптовані до умов шкільного навчання та нових вимог програми. Щодо засвоєння словесних норм і правил, то словесні дії, необхідні для оволодіння словесними навичками. Мовленнєва підготовка дітей дошкільного віку є основою майбутнього виховання і навчання.

1.3 Особливості формування та розвитку мовлення за допомогою казки

Мова наших казок дуже проста і зрозуміла. Сюжет повністю прозорий, та водночас загадковий, що дуже сприяє розвитку уяви дитини. Казковий образ за своєю суттю подібний до образу в дитячій уяві. Крім того, ніякі діти не люблять інструкції, а також не будуть викладати казку безпосередньо. Ось чому казка може «підказати, як найкраще діяти в конкретних ситуаціях». Насиченість дій у казках викликали у дитини постійну зацікавленість. Казка добра ще тим, що не містить нудних суджень. Казки сприяють формуванню у дитини моральних уявлень, адже майже всі діти погоджуються, що вони мають позитивну особистість.

Казки завжди показують, що хороші люди кращі за поганих, і ми повинні прагнути робити добро іншим. Розповідь і подальший переказ казок сприяли розвитку мислення дітей, збагаченню мови. Вдале закінчення історії вселяло оптимізм дитині і він був сповнений впевненості в подоланні різних труднощів [40, с.50].

Завдячуючи казкам діти узнають навколишній світ не тільки розумом, а й всім серцем, та не тільки дізнаються, а і реагують на різні дії та явища оточуючого світу, висловлюючи особисте ставлення до доброти та зла. Завдяки казкам ви можете допомогти подолати негативізм вашої дитини.

Казки допомагають формувати основу поведінки та спілкування. Дитячі казки можуть розвивати дитячу фантазію та уяву дитини, а також його творчий потенціал [40, с.52].

До проблеми виховання казкою звертаються багато педагогів сучасності. Причин для такої ситуації багато. Одна з них: «...Це досвід вихователів-новачків і творчих педагогів є кілька цікавих знахідок, які можуть оптимізувати процес мовленнєвої діяльності, та вони повинні бути ознайомлені з великим спектром практики».

Щоб допомогти дітям , які хочуть побачити казку з нового ракурсу та стимулювати їх творчість, уяву та фантазію, рекомендується взяти на озброєння методичні рекомендації виховання за допомогою казки Л.Фесюкової [23, с.150].

Творчий підхід Л. Фесюкової , який співпрацює разом з казкою, дозволяє ширше використовувати найулюбленіші тексти дітей у різноманітних напрямках [23, с.150].

Методика роботи з казками:

- при нових обставинах, але знайомі герої;
- колаж з багатьох казок;
- казка з лічилкою;
- порятунок у казці;
- фантастичні казки та фантастичні місця;

Загальна робоча схема казок, зроблена Л. Фесюковою, цікава і легка для сприйняття:

- Назвати казку
- Заняття з етики.
- Виховувати добрі почуття.
- Голосова розминка.
- Розвиваємо уяву і мислення .
- Математична казка.
- Екологічна казка
- Казки для розвитку руки [23, с.151].

Ця технологія унікальна, та вона розрахована на дітей старшого дошкільного віку. Тому рекомендується підлаштовувати її для праці з молодшими дошкільнятами. Тож в «словесних виразах» не завжди можна знайти зрозумілі дітям прислів'я, ось чому дітям можна забезпечити звуко наслідування, чисті голоси, іграшки тощо. У проектах «Математична казка» та й «Екологічна казка» необхідно активізувати перший життєвий досвід дітей та зробити нові маленькі відкриття. Для того, щоб діти могли брати участь у

творчій роботі казок (перетворити казкового героя в іншого персонажа, придумати іншу кінцівку чи варіант казки), рекомендується використовувати замітники для відтворення казок. Цю методику слід приймати до уваги в такій черзі:

- Замінники та казка.
- Читає казку вихователь , дитина інсценує її.
- Загадуємо частину казки. Вихователь розігрує сценку із казки разом із замітниками, а дитина вже здогадується та розповідає про неї.
- Показ частини казки та одночасна її розповідь.
- Загадування нових варіантів казки разом з введенням нових замітників.

З метою розвитку дитячої уяви, використання власних здібностей, поки що малого життєвого досвіду, дуже корисні пальчикові ігри, розумова гімнастика, сценічні та драматичні вправи, вправи на емпатію [23, с.308].

Спеціально розроблені ігри допомагають:

1. «Який предмет? Яка річ? Яке явище?»,
2. «Що може бути?..»
3. «Порівнюємо»,
4. «Що було раніше, та що буде згодом?»,
5. «Коли це відбувається?»,
6. «Порівняй за розміром?»,
7. «Впізнай героя казки»,
8. «Збери казку по частинам»,
9. «Хто ховається в будиночку?»

Вихователі повинні хвалити творчі прояви дитини та намагатися уникати негативних коментарів. Казка — це «різносмаковий торт». Кожен прошарок вибудовує своє значення. У різному віці ви можете знайти відповіді на питання, які вас зараз хвилюють, подивіться на історію з іншого боку і подумайте з іншого боку. Крім використання замітників для інтерпретації сюжету, треба також ознайомити дитину з казками «Коржик» яку обробила О.Пчілка. Лиса не з'їла пиріг, що буде гарною новиною для дитини.

Дошкільнятам 6-7 років запропонуємо замість Колобка скористатися у виставі капусту, і придумаємо пісню:

Капуста я зелена,
Сто одежок я маю.
Від усіх, кого я встріну,
Швидко утікаю.

Діти вперше виконують кроки і повністю можуть повторити сюжет всієї казки «Колобок». Вихователь запропонував дітям подумати, чи любить лисиця капусту, яка тварина найнебезпечніша для капусти, і малеча може помінятися лисою і кроликом, а потім представити нового героя казки – козу [25, с.208].

У старші дошкільники з допомогою вихователя помітили, що колобок може кататися тільки в суху сонячну погоду.

-Що буде, коли буде іти дощ?

Спонування дітей до творчого розвитку може змінити закінчення казок : відомий колобок стає розумнішим, не сідає лисиці на язик, а втікає, покотившись далі. Куди ж він пішов? Та що з ним сталось?

-Може, він зміг опинитися в іншій казці чи улетів на іншу планету?

Не часто діти без підготовки придумають щось таке цікаве. Перед тим як дати дітям творче завдання, вихователь має пограти з вихованцями в розвиваючу гру типу «заплутаність» і «фантазія». Гра «хаос» у якій діти освоюють техніку створення чудових зображень - склеюють предмети. Наприклад, що станеться, якщо з'єднати верх і низ зображення Водяного та старухи Баби-Яги. Заохочуючи до творчості, ви можете придумати цього чудового персонажа. Що ж він любить робити? Які його переваги чи недоліки? Що сказати замість нього? З молодшими з цією ж метою рекомендується використовувати гру «Казковий зоопарк», де є можливість розрізати картинку реальних і фантастичних звірів навпіл. Наприклад, візьмемо верхню частину зображення свинки та нижню частину - жаби. Як називається ця тварина? Де

ця тваринка живе? Що ж вона їсть? Що робить? З якими тваринками може дружити?

Гра «Фантазія» у якій малюки вчаться складати казки, про казкових героїв, які начебто несумісні між собою, тут у них вже розвивається допитливість, гнучкість мислення та незвичне прийняття рішень [2, с.251].

Для старших дошкільників вихователі можуть використовувати різні методи, наприклад, складання казки за планом, а потім діти за допомогою схематичних зображень розповідають казки. Спочатку сам вихователь пояснює дошкільникам, що різні предмети чи подію можна відтворити за допомогою принципової схеми, а дорослі використовують знаки, наприклад, дорожні знаки та умовні зображення на схемах. Педагог наводить схематичне зображення дерева, дощу, дівчини тощо та графічний варіант свого ескізу. За планом пропонує відгадати та розповісти казку [25, с.264].

Уже після того, як малеча засвоїла розповідання за задумом, вона може дещо замінити план знайомої вже казки: переставити знаки та створити новий символ (утворивши таким чином нового казкового героя); уявити собі, як відбуваються зміни в казці. Так, надання певних характеристик новим героям казки. Використовуйте такі прості завдання, як написати листи улюбленим героям за допомогою значків, щоб відобразити їхні побажання, напишіть казку другуві за допомогою схематичних знаків або самі придумайте свою унікальну казку і запишіть її за принциповою схемою. Коли працюєте з казками рекомендуються такі прийоми:

- Аналіз казки,
- розповісти історію,
- Переписувати казку,
- Інсценувати казку за допомогою ляльок,
- Створюйте казку,
- Вихованці беруть участь у малюванні за казками,
- Обговоріть поведінку та мотивацію персонажа,
- Грати в казки.

Щоб казки були прикладом поведінки, треба використовувати казки як байки. Якщо дітей будуть запитувати про казку та її героїв, ефект від казки буде закріплений [25, с.275].

Щоб казка працювала як виховна на дітей, треба дотримуватися такого порядку:

- Виберіть персонажа, який близький вашій малечі за віком, статтю та її характером.
- Опишіть життя персонажа в казковій країні, нехай дитина знайде місце, схоже на його життя.
- Познайомте героя з проблемною ситуацією, що відповідає реальній ситуації, яку переживає дитина.
- Головний герой шукає рішення проблеми, супроводжуючи коментарі, показуючи ситуацію з іншого ракурсу.
- Зробіть висновки і залучіть до цього свою дитину.

Коли ми працюємо з казками, то це допомагає прищепити дітям чутність та доброту, милосердя та співчуття, вчити розпізнавати незвичайні ознаки різних предметів та явищ, приймати неординарні рішення, виховувати творчі та мовні здібності [11, с. 19].

Висновки до першого розділу

Мовлення – це особлива форма діяльності дитини і особливий результат його зусиль в розвитку життєвого простору. Наслідуючи словесному спілкуванню навколишнього середовища, дитина бачить у ньому єдино правильний і постійний шлях. Коли діти переходять із сімейного середовища в соціальне, тоді вже їм потрібно спілкуватися з різними дітьми та вже дорослими людьми, з'являється мінливість, яка є першою ланкою життєвих навичок.

Мовленнєва здатність – це всебічне вміння повно і доречно спілкуватися (виражати думки, вимоги), казати, оцінювати, користуватись вербальною та невербальною мовою в різноманітних ситуаціях у житті, а також використовувати інтонацію, форми ввічливості (етикет мовлення), слідувати за власним і чужим мовленням, бачити помилки, дотримуватись прийнятої культури мовлення, прагнути до самореалізації.

Мовленнєві навички включають формування фонетики, лексики, граматики, діалогу та монологічного мовлення. Серед здібностей, якими діти дошкільного віку оволодівають коли відбувається процес навчання і виховання, комунікативна здатність є провідною, оскільки вона є самостійною частиною всебічного розвитку дитини, а також є одним із основних засобів оволодіння іншими здібностями. На практиці використання ігрової технології народу для формування комунікативної компетенції дітей дошкільників визначає, що ось цей час узагальнити практичний досвід всіх попередніх поколінь, об'єктивно оцінити доцільність виконання ігрових завдань, визначити його частку та статус у навчанні. системи. Народні ігри дозволяють чітко реалізувати всі провідні функції навчання: навчання, виховання і розвиток, органічно уніфіковані.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З УКЛАДАННЯ ЗБІРКИ КАЗОК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1 Методика роботи з українською народною казкою в дошкільному закладі. Види занять з казкою.

Чи у сімейному вихованні, чи у дошкільній освіті, українські народні казки доступні дітям з раннього віку, а завдяки різному змісту, сюжету та складу казок також є цільовим використанням різних вікових груп. Казки в першу чергу повинні бути підібрані за віковими особливостями дітей. Дошкільнятам пропонуються казки про тварин "звіриного епосу", тому що ці казки можуть сміятися і думати, надихати на пізнання природних явищ, навчати допитливості і уваги, але не викличе їхньої цікавості. Молода уява і чарівні образи проклятих замків, королів, розбійників, драконів і демонів не тривожать юне чуття в страшних трагедійних пригодах і незрозумілих для дітей відносинами обох полів [33, с.114].

Крім прекрасних казок «Тваринного епосу», є дуже добрі казки, які підходять для дошкільників середньої ланки. Старші дошкільнята можуть зрозуміти і послухати різні казки.

Діти дошкільного віку сприймають казку дуже активно. Ми не зустрічали дітей, які повністю пасивні й байдужі до змісту казок. Слухаючи казки, дитина постійно перериває хід розповіді, коментує події, задає питання, намагаються надати допомогу казковим персонажам [34, с.421].

Академік О. Запорожець розповів, як організував драматичну виставу з групою дошкільнят у дитячому театрі. Одна група дітей - виконавці, а інша група - глядачі. Проте в кінці вистави межа між залом і сценою зникла, і глядачі вибігли на сцену грати, їх не влаштувала позиція глядачів. «Діти не

хочуть і не вміють займати позицію зовнішньої аудиторії в подіях, описаних у казках», – пише автор. «Вона намагалася втрутитися в хід інциденту і стояла на боці тієї чи іншої людини. Вона намагалася досягти мети позитивної особистості не лише у своїй уяві, а й ефективно», – розповідає О. Запорожець погляд на роботу не егоцентричний. Його діяльність проявляється в тому, що він може з легкістю займати позицію героя, бути з ним однієї думки, жестами імітувати його дії, битися з недругами [28, с.159].

Позитивне відношення іноді може призвести до несподіваної поведінки дорослих у дітей. Дошкільник малює чорним кольором на малюнку негативної людини, витягує картинку з її зображенням, випускає її в той час передачі неприємних для неї подій («Я не дуже хочу про нього говорити»), змінює кінцівку. Образ художнього твору викликає у дітей переживання та співчуття. О.Запорожець звертав увагу на те, що діти не будуть задоволені невизначеністю, коли не знають, хто «хороший», а хто «поганий». Вони намагаються відразу визначити позитивних героїв, прийняти їх позиції, негативно ставляться до всіх, хто до них належить. втручання. Іноді, якщо малеча не знаходить когось звинувачувати в тому, що трапилося, навіть неживі предмети попадають під жорстоку критику. Зрозумілий приклад героїчної поведінки в казках крупним планом, дошкільники порівнюють з особистим досвідом і переносять деякі якості персонажа собі або своїм одноліткам. Перенесення прикладу казки у своє життя не обмежується на власному досвіді. Дитина критикує поведінку однолітків і порівнює їх з героями казок. Усвідомленими стає симпатія героїв, моральна оцінка їхньої поведінки [28, с.164].

Розуміння дитиною значення казки ґрунтується на їхній внутрішній діяльності, що зумовлена яскравим сприйняттям змісту казки. Зовні ж це проявляється у дитячій міміці, рухах, коментарях, висловлюваннях.

На дошкільному етапі сприйняття казок набуло диференційованих характеристик - у дитини формуються вміння виконувати елементарний аналіз

творів, вибіркоче відношення до героїв казки. Це призводить до формування у дитини художнього та естетичного смаку, у кожного є улюблені казки.

Діти дошкільного віку дуже добре розуміють зміст казки, розрізняють добро і зло, проявляють ініціативу стати на бік добра [39, с.118].

У 1920-х роках був організований «антиказковий рух». Опоненти вважають, що зміст оповідання не відповідає принципам соціалістичного реалізму, оповідання відірвано від реального життя, а діти не можуть відокремити реальність від вигадки. Гасло: «Очисти казку з життя дитини!». Це неправильний шлях, і казка швидко повернулася до дітей [28, с.168].

О. Запорожець стверджував, що в процесі сприйняття казок у дітей формуються «певні тенденції реальності». Слухайте казки діти дошкільного віку «для оцінки реалістичної точки зору». Він навів наступний приклад. Дитина запитує: «Чи говорить пензлик?» (Після того, як пензлик сприймає сюжет у казці.) «У казці можна», — відповіла дитина. Коли їй сказали, що хлопчик почав писати пензлем замість авторучки, а чорнильниця, яка охороняла будинок, почала голосно гавкати, дитина сердито й іронічно заперечила: «Це неправильно: пензлик великий і брудний. не вмієш ним писати. Буде гірше, ніж погана ручка... Флакони з чорнилом не можуть гавкати, тому не треба давати йому краще розпилюватися і плюнути чорнило. Виявляється, з дитячої точки зору, не все можливо навіть у казках. В ньому чітко розрізняються елементи фантастики та реальних подій. Під час перебування дітей дошкільного віку використовувати з ними різноманітні форми роботи [28, с.169].

В. Сухомлинський зробив висновок, що виховання дитини має складатися із розповіді, читання, слухання, театралізації та інсценізації казки. «Казки у дитини виховують почуття любові до рідного краю, бо вони складені народом» [16, с.10].

У садочку проводяться різні види казкової діяльності:

- Читають (авторські, віршовані) казки;
- Розповідають народні казки;

- Інсценувати виставу та показати казку вихователями;
- Драматизація - відтворюють знайому дітям казочку;
- Сцена-діти точно і послідовно відтворюють зміст казок за допомогою костюмів, різноманітних атрибутів, сценок;
- Ігри за мотивами знайомих казок;
- Показувати казки через проєкційні лампи (слайди);
- Переказувати казки в телепередачах та фільмах;
- ритмічне декламування розповіді в тон на ритм;
- Бесіди, які узагальнюють тему: «Моя найулюбленіша казка», «У гості до казки», «Казка в гості до дітей»;

-Тематичні заняття: «Історія бабусі Ориси», «Історія діда Панаса», «У вас казки, у мене бубликів ціла в'язка»; Навчальна гра: «З якої казки походить персонаж?», «Вибери собі малюнок», «Подорож дивовижним світом казки», «Хто це зайве?», «Чий предмет і де це?», «Бюро відкриттів», «Чий це слова? », «Лист від діда, який розповідає»;

- Переказувати знайомі дітям казки;
- Діалоги на морально-етичні теми казкового змісту;
- Діти самостійно пишуть казки;
- Діалог про зміст казкових ілюстрацій та відтворення казкового сюжетного художнього розпису;
- Проведіть казкове свято в дитячому садку [16, с.11].

Старших дошкільнят (6-7 років життя) продовжують знайомити з новими чарівними та соціальними казками. Вони вчаться сприймати вирази казок: чудові перетворення, чарівні речі, байки, мовні сентенції, пісні, початки й кінцівки; розуміють, що казки — це вигадані, олюднені тварини та явища природи. Діти повинні були запам'ятати деякі початки та кінцівки «набридлих» казок; самостійно розповідати знайомі казки та переказувати їх у вільний час; висловлювати ставлення до героїв та оцінювати їх поведінку; через описи, ілюстрації та казки героїв, з уривків тексту, впізнавати назви казок [16, с.12].

Старші діти-дошкільнята повинні вміти вже самостійно інтерпретувати знайомі казкові сюжети (вибирати атрибути, ролі) у іграх-драмах. Діти беруть участь у виставах драматичних гуртків, показують різноманітні театралізовані вистави за мотивами казок, виготовляють костюми, атрибути, декорації. Перш ніж читати або розповідати дитині казку, потрібно бути готовим прочитати вголос кілька разів в інтонаційній манері [12, с.134].

Люди створили казку, письменник її записує, а вихователь зобов'язаний донести її зміст до свідомості дітей. Щоб вплинути на почуття та переживання дітей, вихователі детально аналізують казки та обирають найкращий спосіб вираження читання чи розповіді (інтонація, пауза, логічний акцент), щоб вимова кожного слова, фрази, речення була чіткою та правильно виражена. Дуже важливими є вміння розповідати казки – це одна із основних вимог до навчання. Різні оповідачі однієї і тієї ж казки можуть мати різне сприйняття. Без прояву емоційного вираження неможливо розповідати чи читати казки. Вихователь, коли готується до розповіді казки, повинен якнайкраще запам'ятати текст, щоб якісно дослівно передати образні вирази народу і т. ін. Необхідно визначити, які слова і речення потрібно уточнити і пояснити, а також продумати спосіб, час і місце пояснення. Ви також повинні думати чітко. На курсі можна підготувати гарно ілюстровані дитячі книжки, набір картинок і текст казок. Деколи треба підготувати дитину до осмислення твору - його повного змісту, лексичного значення, різних образів. Наприклад, перед тим, як прочитати казку «Козенята і вовк» для дитини, яка живе міському середовищі, треба врахувати, що багато маленьких дітей ніколи не бачили живої кози і не мають чітких знань про кіз чи маленьких козенят, вихователям слід подумати про те, щоб дати дітям (за декілька днів до розповіді казки) картинку «Коза з козенятами» та показати потрібні іграшки [12, с.18].

Щоб діти повноцінно сприймали літературні твори, необхідно налагодити атмосферу. Розмістити діточок так, щоб вони всі бачили педагога, а вона – їх усіх. Дітей молодших і дітей середнього віку треба розташовувати

півколом, а дітей старших посадити за стіл, обличчям до вихователя. На заняттях у дошкільному закладі передбачена така послідовність дій:

1. Починається заняття (вступний діалог, чітке мислення, загадки, розповідь).
2. Переказування історії. Пояснення незрозумілих слів і виразів. Показуємо ілюстрацію.
3. Коротка бесіда за змістом
4. Формування моральних правил, прислів'я.

Особливість читання казки визначається такими вимогами: поглиблений аналіз змісту, виявлення напрямку думки, глибоке розуміння стилю творення оповідання, що є ознаками типу та його емоціями. Казка відрізняється від новели тим, що є більш динамічним і мальовничим твором. Має цікавий початок: «На світі живуть бідні», «Живуть собі діди й баби», «Жила-бувала в селі дівчина привітна й ласкава», «Жив-був місце в Києві. Князь», «у злого пана корова» тощо. У деяких випадках передує прислів'я: «Все на світі станеться, а казки все розповідають». Такі прянощі мають давню традицію, і це не випадково. Здавна казки були важливим навчальним матеріалом для народної освіти. Казки розширюють кругозір дітей, сприяють розвитку уяви та уяви, дозволяють думати, аналізувати, порівнювати, абстрагувати, дають певне життя павичу. Тому мета такої діяльності — викликати інтерес аудиторії та пробудити в них інтерес до слухання. Задача читача — знайти правильний тон. Зміст казки позитивний. В основному це проявляється через добрих героїв, які борються зі злом та завжди отримують перемогу. Тому тональність читання казок повинна бути весела [29, с 33].

Події в казках розгортаються динамічно. Дія починається з першого рядка: «Вовк заліз у хлів і вкрав старого барана. Гуляючи, плакала вівця. Він зустрів її і запитав... кожна картина в казці зміниться, (подія зображена на кожній картині), безпосередньо характеризуючи головного героя, розкриваючи певні сторони його характеру, певні моральні якості. Це змушує читача робити паузу після кожної картини чи епізоду [29, с 33].

Герої казок, як повідомлялося, здебільшого поділяються на позитивних і негативних, контраст між ними виявляється в мові безпосереднього діалогу, у їх поведінці, поведінці, середовищі, в якій вони живуть і діють, у ставленні людей. Взагалі кажучи, ці компоненти твору створюють його поштовх і виражають ідейну спрямованість і спосіб читання тексту.

Повноцінний літературний розвиток неможливий без осмислення літературного твору дошкільниками, адже у процесі слухання казки дитина збагачується, поринає у світ задумів іншої людини, яка реалізує суспільно значущі ідеї та ідеали засобами мови. Тому літературні твори індивідуальні, неповторні, вони не можуть бути алгоритмізовані [31, с.48].

Сучасний підхід до читання твору художньої літератури дає обов'язковий аналіз роботи у групі дошкільників під керівництвом педагога. Цей принцип роботи має історичне значення, та через особливість казки як виду мистецтва, а ще у ньому домінує сприйняття дошкільниками художніх творів [6, с.3].

Педагог повинен навчати дітей осмисленого сприйняття, навичкам розмірковування над книгою, а, значить, про життя взагалі. Аналіз оповідання повинен бути загальним міркуванням вихователя і вихованців, що потім дасть змогу дитині самому розібратися в прослуханому.

Дошкільникам не потрібно говорити, що казки вигадані, а не реальні. Відчули й умови казки. Вона їм подобається. Вони збираються грати в саду вигаданих казкових героїв. Це потрібно підтримувати різними способами. Ви можете самі пограти з текстом багатьох казок. Методика передбачає, що вихователі використовують цю можливість: діти беруть участь у діалозі [33, с.11]. Над процесом удосконалення інтересу дитини до казки вихователь створює всі умови для прояву перед нею цієї ознаки народної творчості. Вони знову вважають, що казки — це розповіді про незвичайні події. Він заснований на романах і фентезі, тому що насправді тварини не можуть говорити, а в казках — людську мову. Але діти не переживають за це, їм дуже цікаво в казці саме те, що тварини живуть і можуть розмовляти зрозумілою їм мовою.

Діти усвідомлюють, що вовки і лисиці в житті не друзі, а в казках вони нерозлучні друзі. Це змушує нас вірити, що казки за участю тварин чудові. Крім тварин у казках зустрічаються ще й природні явища: вітер, морозець, сонце тощо. Діти сприймають це з ентузіазмом. Тому вони буває що вдаються до власної фантазії – створювати свої власні казки про різних тварин і навіть про оточуючі предмети: столи, книги, блокноти.

Старші дошкільнята свідомо сприймають закономірність казок, саме тому розрізняють видумане від реальності. Діти розглядають фентезі як життєву гру. Завдяки «вигаданому середовищу» казка може бути використана як ефективний виховний засіб, оскільки відповідає віковим особливостям дошкільників. Відповідно до законів біологічної генетики, зростання дитини є втіленням історії людства (Геккель). Тому казкові романи відповідають дитячій вигадливості та фантастичній тенденції.

Тому казку вони розглядають як гру. Література та народні казки розповідають про добре і погане, як добро перемагає зло. Увагу дітей слід зосереджувати на цих морально-людських якостях, а не викривати незвичайне у казках [13, с.15].

Інша ситуація застерігає вихователів не підвищувати увагу дітей на неправдивість казок. Це існування казки, а її сюжет майже не схожий на фентезі і є незвичайним. До речі, там приймають участь люди. Окрім розповідей про тварин та природні явища, є також казочки про людей.

Наприклад, у казці П. Тичини «Кожум'яка» розповідь іде про князя, княгиню, Микиту. Та події, які описані в ньому, неймовірні. Принаймні, те, що один із персонажів — гігантська змія, свідчить про красу описаного у ньому змісту. Важливо звернути увагу на особливості магічних або героїчних фантастичних історій і на те, чим вони відрізняються від «епосів про тварин».

Існують розбіжності в трактуванні суті казки, що показує, чи не спотворює вона реальну дійсність. За результатами нашого дослідження атмосфера казки не хибна, а чарівна, таємнича; у творі мистецтва може мати місце художня вигадка. Окрім того, доцільність використання казки можна

аргументувати «законом емоційної реальності фантазії»: незалежно від того, чи реальна дійсність, що впливає на людину, емоції, пов'язані з цим впливом, завжди реальні.

Головними позитивними персонажами цих казок часто є герої, герої та благодійники, здобутки яких визвольно-патріотичні, вони наділені незвичайними якостями: надприродною силою, розумом, чуйною натурою [20, с.34].

На відміну від казок про тварин, казки мають чудове перетворення: вони сповнені дивовижних речей і істот. Носії добра й справедливості в цих казках подолали будь-яку силу (реальну чи міфічну) (П. Тичини «Кожум'яка»). У казці Б. Лепкого «Про діда, бабу і кривеньку качку» ми спостерігали бережливе та доброзичливе ставлення людей до природи. Виходячи зі змісту цієї розповіді, педагог використовує правду цього привабливого середовища для виховання у дітей дошкільного віку в дусі дбайливого ставлення до всього живого.

М. Горький має таке цікаве спостереження: «Немає нічого в світі, що не може бути виховним — немає казок, які не містять матеріалів для «говоріння» і «навчання». Насправді, хто діє в казці, що він робить. Дорослі й діти це знають. Наприклад, у казці Івана Франко «Лисиця і журавель» є тварина і птах. Це незвично, але читачі добре знають, що вони сприйняли один одного грубо. оповідання Сюжет має на меті викрити недбалість, егоїзм, егоїзм. Технік передбачає використання просвітницьких казок. Характерним для казкотворення є те, що в казках виховне висловлювання не є нав'язливим, не прямолінійним. Дітей приваблює захоплюючий сюжет, яскраві картинки, жартівливі сюжети. Учні пригадують образ лисиці (І. Франко «Лисичка-кума», «Лисиця і Журавель»). Прикладом дитини є образ горобця в казці Лесі Українки «Біда навчить», адже це біда навчить.

Якщо при керівництві читанням казок вихователі спираються на їх літературні характеристики, послідовно розвивають необхідні вміння, важливі для розвитку дитячої літератури дошкільного віку, то старші дошкільнята

можуть зрозуміти основний зміст казки. Ці навички будуть розглянуті нижче. Спочатку визначимося, що міститься в понятті «літературної основи» повісті. Казки, народна і література створили свій особливий «казковий світ» шляхом цілеспрямованого використання казкових романів у всіх їх видах змін. «Казковий світ» величезний, змістовний і спеціально розроблений. У поняття «обсяг» ми включаємо кількість символів і частин, а в поняття «форма»-складний і простий, споріднений і не пов'язаний народною традицією компонент, розповідний (епос) і віршований (ліро-епос) і мову. структура світу драми.. «Змістове» поняття «Казковий світ» включає такі характеристики: специфіку роману; характеристику; життєвий простір і час характеристики цього світу; тематику сюжету [4, с.18].

Ці характеристики важливі не лише в художніх характеристиках цього світу, а й у психології та навчанні. Вони допомагають краще зрозуміти й описати інваріанти «казкового світу» — магічний, умовний, змішаний. З урахуванням деталей казки можна розуміти як вид у навчанні. Щоб допомогти дітям дошкільного віку зрозуміти казку, потрібно допомогти їм зрозуміти майже всі елементи сюжету і те, як змінилися стосунки між героями та «чарівним світом».

Казки містять величезний виховний і виховний потенціал. Діти щиро переживають горе і відчують біль скривджених. Особливо до долі Ксенії у казці Б. Лепкого «Ксеня і дванадцять місяців» вони не залишилися байдужими, мачуха відправила її взимку в ліс збирати фіалки. Їм шкода цю дівчину. У лісі вона зустріла і допомагала їй 12 місяців..

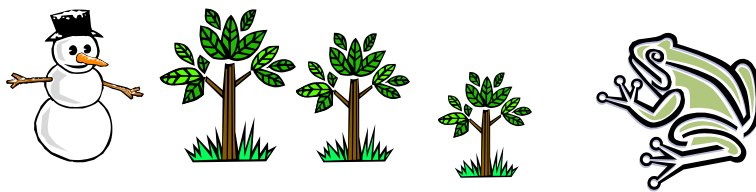
Ми побачили, що ця казка мала щасливий кінець. Також емоційно старші дошкільнята побачать статтю, в якій добро перемагає зло, або слабкі та бідні перемагають багатих і ситих. Виховна цінність казки полягає в пануванні справедливості. Щастя дітей потрібно підтримувати різними способами. Вираз радості - виховний момент. Вихователь повинен взяти свою дитину, щоб знайти привід для щастя. Аналіз казок надихає дітей на формування оціночних суджень. Це дуже важливо для розвитку мислення дітей старшого

дошкільного віку. Вони самостійно визначають ознаки казкових героїв: доброту, хоробрість, чесність чи боягузтво, зарозумілість, зарозумілість. Розглядаючи казки, розумно ставити учням загальні запитання. Такий тип мислення: «Що приваблює вас стати казковим героєм?», «Чим відрізняється герой казки?», «Чому повинні ми їх цінувати?». Якщо ми готуємо дітей до сприйняття насичених морально-етичним змістом тематики творів, важливо вивчати лексичне значення слів, які підтримують розуміння різних станів людини, які точно відображають поведінку, здатність до спілкування. Значення багатьох слів, які «приносять» користь (доброта, щирість, щедрість, турбота, турбота, доброта, взаємодопомога, співчуття, співчуття), «допомагають» робити добрі справи (старанність, акуратність, старанність, обережність, старанність), Плановість, точність, охайність, спритність, мудрість, ошадливість). Посилити вживання дієслів, які «допомагають» спілкуватися (слухати, вітати, питати, звертатися, пояснювати, розмірковувати, задавати питання, підтримувати, пояснювати, примирювати, зважувати, доводити, дружити); для «мама», «серце» , Доберіть прикметники до таких слів, як «рука», «Батьківщина», «вдячний».

Інноваційні методи роботи з казкою (технологія Л. Фесюкової) [23, с.265]:

1. *Складання казки з опорою на ілюстрації*
2. *Придумування казки по незвичайній картинці*
3. *Складання казки по малюнку, що говорить*

4. *Заміни кінець знайомої казки*
5. *Методика “А що буде потім?”*
6. *Вирішуємо питання разом до казки.*
7. *Метод вирішення протиріч*
8. *Зміна ситуацій в знайомій казці.*
9. *Казка про самого себе.*

10. Метод “Придумування коротких історій”

11. Моделювання казок

12. Складання казки за предметно-схематичною моделлю

13. Складання казки за схемою (яка не нагадує ні однієї з казок, де діти ототожнюють дані схематичні зображення з якимось предметами).

14. Метод переплутанка .

15. Метод “біном фантазії” (Вихователь пропонує дві несумісні картинки і просить скласти про них казку).

16. Казка, але по-новому.

17. Метод “вінегрет з казок.

18. Метод “казка-калька”.

19. Казка від ключового слова (“Привіт”, “Жили-були” і т.д.).

20. Складання фантастичних історій (з відкритим кінцем). (Н-д, “... А у третій подорожі сказав таке...”).

21. Складання казкових історій про фантастичні країни.

22. Експерименти в казках .

23. Казка з продовженням

24. Метод “Якби я була феєю ...”

25. Казка про побутові.

26. Казка від віршика .

27. Казка від потішки..

28. Казка із знайомими героями при нових обставинах

29. Казка від фантастичного явища .

30. Випадкові казки .

31. Кольорові казки.

32. Серіал у казці .

33. *Казка від смішного запитання.*
34. *Казка про мою найкращу іграшку (Жила-була...)*
35. *Казка про мандрівки.*
36. *Казка від перетворень.*
37. *Аналогічні казки .*
38. *Казка за веселими малюнками.*
39. *Казки з середини.*
40. *Казка від слідів .*
41. *Казка за крапками .*
42. *“Не” і нова казка.*
43. *Колективна казка.*
44. *Сімейна казка або Казка нашої групи .*
45. *Казка від лічилки.*
46. *Казка від загадки.*
47. *Казка від фразеологізму.*
48. *Казка від задачі.*
49. *Рятувальні ситуації в казках.*
50. *Казки зі сніття.*
51. *Казка про чудовиськ.*
52. *Казка за змішаними образами.*
53. *По слідах казки.*
54. *Казка від прислів'я.*

Широке використання літературних казок у програмі дошкільного закладу зумовлюється тим, що їх зміст викладений у цікавій формі. Існує чіткий поділ персонажів на добрих і поганих, сутність вчинків яких легко розуміється дітьми і дає змогу визначити якості кожної дійової особи [23, с.268].

2.2 Укладання збірки казок для формування мовної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Перші казкові звуки, які чують дошкільнята, ритмічні, слова часто римується, персонажам даються фантастичні визначення. Тому ми обрали цю тему, щоб продемонструвати наш досвід. Ми вважаємо, що актуальність даної теми полягає в тому, що мовний розвиток дітей дошкільного віку є основним інструментом для встановлення контакту дітей з навколишнім середовищем та соціалізації. Ця тема також дуже важлива, адже мовні навички є однією з основних базових характеристик людей, сформованих на дошкільному етапі.

Мовна творчість є невід'ємною частиною мовних здібностей дітей дошкільного віку. В його основі лежить уніфікація художньої творчості та усної народної творчості за змістом і художньою формою[9, с.144].

У художніх творах усна народна творчість відіграє величезну роль у розвитку мови дітей. Це називається класикою педагогіки, а особливе місце в літературних творах займає жанр казки. Дослідження процесу сприйняття казок у різних напрямках.

Тому на практиці ми переконуємося, що за допомогою казки можна виховувати мовні здібності дітей старшого дошкільного віку. Казки мають особливу цінність, оскільки об'єднують у собі весь комплекс способів висловлювання українською мовою. Дітям не тільки подобаються казки, адже казки – це світ, у якому він живе.

Досліджуючи цю тему, ми використовуємо нетрадиційні прийоми роботи з казками [39, с.199].

Зважаючи на те, що діяльність вихователів у методі здібностей повинна забезпечувати умови для стимулювання діяльності дітей, ми розробили систему формування голосових навичок з дітьми старшої групи, яка включає чотири етапи, на яких процес відбувається послідовно та можна використовувати дітям:

1. Підготовка (аналіз, мотивація)
2. Мотивація та діагностика.
3. Діяльність.
4. Рефлексія.

На підготовчому етапі ми організували відповідне предметно-розвивальне та природномовне середовище, що сприяло розвитку естетики, розкривало особистісний потенціал дітей дошкільного віку в процесі створення казки [27, с.199].

Наприклад, «центр казки» дозволяє дітям відчувати образ казкового світу. Є й казки з яскравими ілюстраціями.

На «Казкових заняттях» діти слухали казку. Хочемо звернути увагу на те, що казки треба не читати, а розповідати. Тому дітей навчають вмінню слухати і розуміти мову монологів. Щоб діти вперше познайомилися з казками, не лише зацікавили, а й знайшли відгук у почуттях та емоціях, потрібно подати текст чітко. Діти починають відчувати емоційне забарвлення мови, як правило, оволодіння мовою. Їм особливо легко зрозуміти виразність інтонації [27, с.201].

Після розповіді казки ми подумали над ілюстраціями та провели діалог з дітьми, щоб допомогти дітям краще зрозуміти зміст і правильно оцінити деякі сюжети казки. Найкраще задавати запитання, які допомагають формувати словниковий запас і граматичні уявлення дітей, а також спонукають їх аналізувати, міркувати та робити висновки. Одні запитання допомагають зрозуміти розуміння дітьми сюжету, інші — точніше описати героїв казки, а треті — звернути увагу на окремі слова, дії, сюжети, відчувати основний твір думки оповідання.

Подальше формування мовних здібностей відбувається на другому етапі навчання, метою якого є виховання дітей старшого дошкільного віку, які мають стійкі потреби в казковому спілкуванні, розуміння дітьми виразу, краси та правильності рідної мови, мовної інверсії та насиченість метафоричного

вираження, впровадження зв'язних мовних засобів для самостійної творчості дітей [27, с.201].

Діти переказують казки за порадою вихователя або на власний розсуд. Перекази можуть бути повними (весь текст) і поштучно-сюжетними, індивідуальними та колективними (частини), ілюстраціями та репродукціями казок, настільних картинок. Після переказу дошкільники виконують різні завдання: знаходять і вказують на повторення подібних сюжетів і порядок появи героїв. Порівняйте дві казки, з'ясуйте схожість і відмінність за будовою, повторюваність сюжетів [9, с.132].

Ми завжди звертаємо увагу дітей на прийом композиції казок – традиційний початок (старий і стара живуть разом, у певному царстві, в певному стані...); кінцівки (вони починають жити і заробити Великі гроші, ось і кінець казки, хто її слухав-молодець); з'єднання елементів оповідання (неважливо, довга чи коротка, історія розповідається швидко, але робота не закінчується швидко, ні в казці, ні ручкою не описано, там — не знаю де), функція в їхніх казках.

Щоб навчити дітей чуйності слів і засвоїти малі й ласкаві іменники, пропонуємо старшому дошкільному віку шукати в казках слова з добрим наміром; слова, що позначають маленькі предмети; змінювати будь-яке слово, щоб воно пестилося або збільшувалося (Напр., у казці К. Чуковського «Муха-цокотуха» — які предмети й гості мухи — і як їх назвати по-доброму?) [12, С. 124].

Щоб узгодити числа з іменниками, дошкільники перерахували персонажів казок і тварин. З метою збільшення словникового запасу дієслів дошкільнята перерахували дії героїв (коза в казці «Вовк і семеро козенят»- живе, гуляє, карає, співає; кролик у казці «Зайчик хвалиться»- Живе, хвалитися, боятися, бігти).

При навчанні прийомам класифікації ми беремо таке групування: як одним словом назвати казкових героїв, які зустріли Колобка (диких тварин);

предмети, що використала Маша у казці «Три ведмеді» (тарілки) тощо. [38, с.136].

Можна переказати з дітьми казку та розіграти її сюжет використовуючи героїв. Для цього типу завдань було підібрано велику кількість різноманітних пластикових моделей (в тому числі моделі від «Кіндер-сюрпризу»), невеликих настільних іграшок, натуральних матеріалів. Ми вчимо дітей бути самостійними в усних і творчих висловлюваннях: обмірковувати власні уявлення про казку, добирати теми, сюжети, героїв; вчимо дітей складати речення зв'язно, послідовно, чітко [30, с.9].

Щоб мова дітей була правильною та красивою, необхідно виконати наступні завдання:-Активувати словники - активний та пасивний, для створення можливостей для розвитку навичок зв'язного висловлювання у старших дошкільнят;-удосконалювати фонетичний, словниковий, граматичний та синтаксичний компоненти. фонетичного розвитку;-Розвиток Метафора мови, дитячої уяви та уяви [30, с.10].

Тому початком цього етапу виховання старших дошкільників є план розвитку обізнаності із сюжетом казки. Подібний план можна прийняти для будь-якого сюжету казки.

Діти прекрасно роблять цей план змістовним. У процесі з'ясування функцій казкових персонажів дошкільникам задавали запитання:

- 1) Жила-була - хто це? як він? Що вона зробила? ;
- 2) Хто подорожував?;
- 3) Ви зіткнулися з деякими злими героями казки? Якої шкоди завдав цей негативний персонаж?
- 4) У нашого героя є друзі. Як він допомагає герою? Що сталося зі поганим героєм?
- 5) З чого починали своє життя наші друзі? Що вони зробили?

Одним із основних прийомів створення казки є зміна сюжету знайомої вже казки. Це надасть змогу показати мінливість казок, а також дій з власною

індивідуальністю. Щоб порушити умовність і показати можливість трансформації казок, ми читали їх у формі ігор «заплутані казки».

Коли ми використовуємо метод продовження знайомих казок джерелом творчості може стати казка «Маша і Ведмідь». Завдання «оповідача» — створити незвичайний сюжетний поворот та його мовне оформлення. Зміст і структуру казки з'ясовували на початку заняття. Згодом дошкільнятам довелося уявити, начебто казка «Маша і ведмідь» не закінчилася тим, що дівчинка благополучно повернулася додому: злякавшись собаки, ведмедик взяв Машу, яка сидить у коробці, і втік назад у ліс. Склавши колективні плани на нову казку, діти нафантазували продовження власної історії та розповіли її [39, с.129].

Ще один такий варіант трансформації традиційних казок – складання казки за участю відомих персонажів. Зупинімося на літературних зразках трьох варіантів: зміна героя, але збереження сюжету; у міру зміни сюжету, але збереження головного героя твору; збереження персонажів і сюжету, але зміна часу та результатів дії. Перший варіант - простий - вам потрібно зберегти робочий зміст і замінити символи. Діти швидко виконали завдання. Друге завдання складніше - зберегти персонажа, замінити зміст твору. У цьому завданні дітям пропонується намалювати власні казки у своїх серцях, а потім розповісти їх. Третій варіант викликає більше труднощів, оскільки збережені персонажі та сюжет змінять час і результати дії [39, с.129].

Також ми попросили старших дошкільників дати казкам нову назву з відповідного змісту прислів'їв та приказок, щоб пояснити свій вибір. Наприклад: «Кіт, Півень, Лиса»-«у друзів труднощі, треба допомога»; «Терем-теремок»-«в натовпі, але не в образі»; «Коза -дереза»-«Довіряй-але перевіряй» [39, с.139]

Коли діти навчилися зв'язно та чітко висловлювати свої думки щодо задуму, ми провели заняття «Створюємо казку», дозволяючи дошкільнятам створювати казки, самостійно обрати тему, героїв та сюжети. Ви можете брати завдання, щоб діти вивчали дії та інтерактивні варіанти персонажів; навчити

їх уявляти персонажа, вводити образ і створювати про нього казку. Якщо перша казка дітей проста за композицією, то наступна буде складнішою, утворюючи ланцюжкову структуру [39, с.141].

Мета четвертого етапу рефлексії – стимулювати власну виконавську діяльність; реалізувати втілення творчості при створенні образів; передати художні образи діями, мімікою, інтонацією; підвищити рівень самоконтролю. власної мови та бажання вдосконалити мову; подолати сором'язливість і невпевненість під час виступу перед аудиторією. З метою розвитку виразної інтонації діти виконували такі вправи: їм було запропоновано поглянути до теремка як мишка, жаба, ведмідь у вежі; вони виконали пісню кози з казки «Вовк і семеро козенят». зображення кози, а потім використано образ вовка. Далі завдання ускладнюються: дошкільнятам пропонується провести діалог між двома героями, промовити текст і виконати для кожного персонажа. Тому діти навчаються мовному перевтіленню і прагнуть, щоб усім було легко впізнати характер, голос і поведінку героя [14, с.47].

Особливу увагу приділяємо вмінню дітей розповідати і показувати казки на імпровізаційних сценах, тобто мистецтві драми. Це драматизація казок, що дозволяє дітям старшого дошкільного віку оволодіти навичками використання поєднання кількох виразів (мови, мелодії, виразу, пантоміми, дії); сприяє активізації мовленнєвої діяльності, розвитку тембру, інтенсивності та швидкості інтонації, виразності. Це дуже яскраве і корисне заняття. Спільна діяльність включає навіть дітей, які під час виступу недостатньо активні, щоб допомогти їм подолати труднощі спілкування та виховувати вміння взаємодіяти з однолітками [14, с.49].

Останній урок–заняття «Вечірня казка», метою якого є розкриття творчого потенціалу дітей; уміння формувати героїчні образи; удосконалення та активізація способів невербального спілкування: пластики, міміки; розвиток виразності мовної інтонації. . З метою систематичного розвитку мовних здібностей за допомогою казки до загальноосвітніх курсів слід включати підручники «Урок казки».

Доброю традицією став щомісячний журнал для батьків, де публікуються найцікавіші казки, написані дітьми [16, с.33].

Тому народні казки розкривають дітям красу мови і створюють найсприятливіші умови для вдосконалення мовних (інтонація, лексика, синтаксис) і невербальних (міміка, рухи, пози) здібностей мови та мовного вираження дітей. здатність. Навчання творчої розповіді сприяє розвитку художньо-мовної діяльності дітей дошкільного віку на високому рівні, формує власне вміння придумувати казки. Ми дійшли висновку, що використання казок вихователями може збагатити і реалізувати словниковий запас дітей, виховувати власну граматичну структуру та зв'язне конструювання. Звичайно, це відкриває не тільки широкі перспективи для розвитку мовної творчості, але й додатне для виразності дитячої мови [4, с.221].

**Збірка казок для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку
(додаток 14)**

1. «Іван Побиван» укр. нар. казка.
2. «Івасик-Телесик» укр. нар. казка
3. «Іменинний обід»
4. «Кирило Кожум'яка» укр. нар. казка
5. «Коза-дереза» укр. нар. казка.
6. «Козак Мамарига» укр. нар. казка
7. «Кривенька качечка» укр. нар. казка
8. «Летючий корабель» укр. нар. казка
9. «Лисичка сестричка і вовк панібрат» укр. нар. казка.
- 10.«Мудра дівчинка» укр. нар. казка
- 11.«На лагідність відповідають добротою»
- 12.«Не забувай дякувати за доброту»
- 13.«Не забувай про найрідніших людей»
- 14.«Не забувай робити гарні справи, вчинки»
15. «Ніколи не хвались, нехай тебе інші похвалять»
- 16.«Пан Коцький» укр. нар. казка.

17. «Поважай сімейні традиції»
18. «Правда і кривда» укр. нар. казка
19. «Розумниця» укр. нар. казка.
20. «Сестричка Оленка і братик Іванко» укр. нар. казка
21. «Терем-теремок» укр. нар. казка
22. «Три брати» укр. нар. казка
23. «Умій сказати, умі і змовчати»
24. «Царівна жаба» укр. нар. казка
25. «Чабанець» укр. нар. казка.

2.3 Практичне використання підібраних казок для формування мовної компетентності старших дошкільників

На базі Комунального закладу дошкільної освіти комбінованого типу №79 КМР казки фактично використовуються в роботі зі старшими дошкільниками. Для практичного досвіду використання казки для формування мовної компетентності взяли участь 20 дошкільнят (Додаток N1) у віці 6 років. Ми сформували 2 групи.

Перший етап роботи є декларативним. Його мета: судити про рівень сформованості зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку за казками.

Ми визначили завдання-спостереження. Наше завдання :

1. Проаналізуйте особливості зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.
2. Вивчити умови навчання використання казок у дітей дошкільного віку.
3. Визначити нормативи та визначити рівень розвитку зв'язного мовлення дошкільнят.

Основними методами дослідження є психологічні та педагогічні спостереження за процесом дошкільної освіти на різних етапах, аналіз планів роботи вихователів, усне опитування, методи бесіди, спеціальні методи діагностики рівня зв'язного мовлення у дітей 6 років.

Аналіз програми «Дитина», що діє в дошкільних закладах, показує, що діти старшої групи повинні вже самостійно, зв'язно, послідовно та виразно переказувати тексти, близькі до відомих чи нових творів. Відповідно до рекомендацій самостійно підбирати казку у різні способи, грати різні ролі, за власними задумом, невеликий творчий переклад, за планами. Діти дошкільного віку також повинні вміти складати оповідання за малюнками та іграшками, планом вихователя, складати розповіді за одним або серією навчальних картинок, а також складати розповіді на основі власних різних

видів досвіду (про колективні та особистий досвід, цікавий випадок); написання колективних листів.

Наступним етапом нашого завдання є визначення рівня сформованості зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку. Проаналізувавши методику розпізнавання рівня сформованості зв'язного мовлення дітей О. Ушакової та Є. Струніної, ми дійшли висновку (Додаток No2, No3, No4, No5). Для вивчення рівня сформованості зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку ми виконали ряд завдань на кшталт:

1. Переказ твору В. Сухомлинського “Лялька під дощем” близько до тексту за запитаннями;
2. Закінчити казку “Хоробрий зайчик”, вихователь починає;
3. Скласти розповідь по сюжетним картинкам;
4. Складання твору-опису про свійських тварин з використанням ілюстрацій.

Опитування проводиться індивідуально для кожної дитини. У процесі дослідження ми дотримувались таких стандартів: дитина володіє мовними навичками, може активно й самостійно створювати казки та оповідання (з уявленнями про структуру оповідання), використовуючи різноманітні вирази. При переказі діти правильно передають зміст тексту, чітко відстежуючи його структуру : початок, середину, кінцівку. Мають високий рівень словникового запасу. Правильна мовна граматики та сильні навички – умовні 3 бали.

У переказі оповідань, описів, творів малеча допускала пропуски та логічні помилки, але все таки їх виправляла за допомогою дорослих. Виявляла цікавість до мовного спілкування, але не дуже активний. Складає речення легко, граматичних помилок мало. Недостатнє знання мови – умовні 2 бали. Дитина допускає змістовні та смислові помилки у переказах, та потрібна допомога дорослого при виступі. Пропускає структурні компоненти описових розповідей, власних творів, (казки, оповідання, історії). Запас словнику бідний. Допускає граматичні помилки. Мова невиразна – умовний 1 бал.

Оцінка здатності на складання розповіді за серією сюжетних картинок:

- Правильний порядок малюнків - умовний 1 бал;
- Неправильний порядок малюнків-0 балів.

Найвищий бал дитини – 13 балів. Крім того, ми визначили рівень оцінки відповідей дітей. Високий рівень (10-13 балів) – розповідь складається з граматично правильних речень, що характеризуються зв'язністю, з використанням різних типів синтаксичних конструкцій; розповідь точно відповідає зображеній ситуації, послідовність зв'язків не переривається, а всі основні зв'язки представлені повністю. Між різними частинами ситуації існує причинно-наслідковий зв'язок.

Середній (6-9 балів) - розповідь коротка, складається з простих речень, синтаксична структура неповноцінна, засоби синтаксичної комунікації обмежені, розповідь значною мірою відповідає зображеній ситуації, окремі змістові посилання спотворені або пропущені.

Низький рівень (максимум 5 балів) – розповіді немає або дитина не може самостійно скласти розповідь, але складає кілька неповноцінних речень.

Результати показали, що у двох груп дітей розвивається різний рівень зв'язного мовлення. Причому частка дітей з різним рівнем мовного розвитку в першій і другій групах приблизно однакова, тобто 3 дітей на високому рівні (1 група), 4 дитини на середньому і 3 дитини на низькому рівні. У другій групі до підгрупи з вищим рівнем розвитку зв'язного мовлення увійшли 4 дітей, 4 дітей із середнім рівнем та 2 дитини з низьким рівнем. Зазначимо, що в обох групах були учні, які показали високі оцінки з усіх чотирьох завдань (Тая Л.-І гр.; Андрій Р., Єва С.-ІІ гр.). Діти, яких ми оцінили як знання середнього рівня, загалом відповідали правильно, але їхні розповіді були дуже короткими, переважно склалися з простих речень. У таких дітей при перекладі творів будуть пропуски та логічні помилки, але вони будуть виправлені за допомогою дорослих. Діти з низьким рівнем розвитку зв'язного мовлення будуть мати смислові помилки в розповідях, і під час розповіді їм потрібна допомога

дорослих. Діти пропускають структуру оповідання власних робіт, у них слабкий словник. Аналізуючи отримані відповіді, можна зробити такий висновок: у двох групах опитаних дітей завдання складання описової розповіді видається найскладнішим порівняно з іншими видами творів. Це можна пояснити тим, що якщо немає готових мовних зразків і конкретних планів, дітям буде важко запам'ятати і зосередитися на притаманних в розповіді-описі моментах, що включає послідовний матеріал.

Також діти стикалися з певними труднощами в оповіданнях за серією сюжетів. Навіть враховуючи візуальну підтримку у вигляді серії картинок, їм часом буває важко написати розповідь послідовно, вичерпно і правильно.

У дитячих розповідях можна спостерігати більш-менш приємні картинки. Слід зазначити, що для цих двох груп дітей цей вид роботи є найпростішим із запропонованих завдань. Це можна пояснити підготовчою роботою та наявністю мовних зразків. Проте, незважаючи на це, деяким дітям важко правильно відтворити запропоновану історію.

Аналізуючи актуальність теми чи запропонованого матеріалу, можна сказати, що в розповіді немає серйозних порушень, а дитяча розповідь відповідає темі, але, незважаючи на це, деякі діти стикаються з труднощами на початку розповіді або коли перехід оповідання від однієї частини історії до іншої. Проте, скерувавши задачу, діти впоралися із завданням. Це можна пояснити тим, що розповідь дитини будується за готовими авторськими зразками, що є програмуванням самого речення, але дитині важко запам'ятати виклад усього плану побудови.

Аналізуючи актуальність теми чи запропонованих матеріалів, можна сказати, що при розповіді серії сюжетних картинок явних порушень не помічено. Розповідь дітей відповідає ситуації, що зображена на малюнках. Однак, незважаючи на це, діти ще важко перенести з сюжету від однієї частини історії до іншої. Після уточнення питання діти відповідали на завдання:

“Хлопчик і дівчинка дивилися на квітки ... на дереві ... (Що ти думаєш відбулося далі? Появилися яблука . Діти прийшли їх зібрати)”.

Це практичне завдання дозволяє зробити висновки. Зокрема, ми виявили, що всі діти, навіть ті, у кого не було високого рівня розвитку зв'язної мови, виявляли інтерес до запропонованого завдання та намагалися дати правильну відповідь. Це свідчить про те, що у дітей дошкільного віку є певний фундамент для покращення мовленнєвого розвитку.

Після з'ясування етапу ми дійшли висновку, що для дітей, розвиток зв'язного мовлення яких знаходиться на низькому рівні, необхідно проводити більш поглиблену, цілеспрямовану та системну роботу з розвитку зв'язного мовлення, шляхом використання з казок.

На основі отриманих даних та зроблених висновків ми поставили мету: розробити та апробувати класну систему сприяння розвитку зв'язної мови дітей 6-річного віку через казку.

Факти довели, що казки є найпопулярнішими та найпопулярнішими творами серед дітей, які розкривають «безмежний світ, який уявляло людство і полонив серця дітей і дорослих». Казки дозволяють дітям засвоювати конкретні дитячі теоретичні проблеми про світ, добро і зло в особливій формі метафори, розв'язувати невизначені проблеми (прогноз подій), установлювати власну поведінку на основі міфології - картини світу. Тому корекційна робота з дітьми проводиться за допомогою казок.

Основою для розвитку зв'язної системи зв'язної роботи є заняття. Всього визначено 4 заняття, починаючи з ранку раз на тиждень. Курс тривав 30-35 хвилин. Також проводили ігри, вправи на казкову тематику, використовували казкові приклади, сценарії та образи в повсякденній діяльності дітей дошкільного віку, організовували рольові ігри, драматичні ігри, лялькові вистави за мотивами казок, у тому числі казкових сюжетів, фізкультурні хвилини і ін.

Ми почали розвивати зв'язну мову серед 6-річних, створюючи розвивальне середовище в групі. Ми створили куточок розвитку мови, який наповнений книжками з картинками, екранізаціями, книжками-іграшками, книжками-іграшками, ілюстраціями та казками. Таке різноманітне книжкове середовище стимулюватиме самостійну пізнавальну діяльність дітей, розвиватиме їхню мову, розвине бачення та поступово виховуватиме вміння орієнтуватися в книжкових матеріалах. У цьому куточку ми викладаємо романи, навчаємо ігор і вправ, казкових діалогів.

Створено альбоми за участю дітей та батьків: «Моя улюблена казка», «Мій улюблений казковий герой»; казкові ілюстрації: «Сестричка Лисиця та братик Вовк». Крім того, ми поповнили бібліотеку новими народними казками та авторськими оповіданнями. Створили цикл казок для мовного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Наступним кроком є створення системи, в якій обов'язковим елементом має бути казка. Ми не тільки використовували казки на повсякденному занятті, а й включали їх в інші методи.

З метою забезпечення ефективності роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку через казку нами проаналізовано роботу та результати показують, що спостерігається позитивна тенденція щодо підвищення рівня розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.

Для перевірки ефективності нашої роботи були використані ті ж діагностичні матеріали, що й на етапі детермінації. Ми зафіксували всі дані, отримані під час попереднього аналізу групи.

Ми можемо простежити, як змінилися результати дітей після етапу формування роботи. Четверо дітей мали високий рівень розвитку зв'язного мовлення, п'ятеро дітей – середній, одна дитина – низький. Проте, хоча рівень дітей піднявся з низького до середнього, вони все ж іноді стикаються з деякими труднощами. Ми можемо простежити розвиток зв'язного мовлення у дітей першої групи на різних етапах аналізу.

Проаналізувавши, можна сказати, що шляхом цілеспрямованого та систематичного розвитку зв'язного мовлення та систематичних заходів використання казок у навчальному процесі ми прийшли до висновку, що наша робота сприяє покращенню мовленнєвого розвитку дітей. Особливо зв'язне мовлення дітей.

Порівняно з результатами, отриманими на етапі детермінації, ми отримали кращі результати.

Ми помітили, що декілька дітей із середнім рівнем розвитку зв'язного мовлення перейшли до високого рівня, оскільки діти добре сформулювали основні думки казки, можуть точно й послідовно побудувати описові сюжетні картини за таким змістом, використовують прості та поширені речення, іменники - для позначення назви предмета; прикметники для позначення ознак; дієслова для позначення дій предмету; прийменники, що вживаються в мові. Діти низького рівня розвитку зв'язного мовлення досягли середній рівень. Його особливість полягає в тому, що діти можуть висловлювати основні думки твору. Переказує казки послідовно, логічно, зв'язно, але з деякими підказками вихователів. У їхніх промовах найчастіше вживаються іменники та дієслова.

У другій групі також є зміни, хоча і не настільки очевидні, як у першій, але ретроспективно може змінитися лише таблиця аналізу, оскільки рівень розвитку зв'язного мовлення дітей не змінився, а мовлення кожної дитини покращилося, але це покращення не вплинуло на зміну рівнів. Давайте розглянемо цю ситуацію. Таку крихітну динаміку мовленнєвого розвитку ми можемо простежити, вона непомітна в кількості, це можна побачити, тільки аналізуючи мовний розвиток кожної дитини окремо.

Завдяки нашій роботі ми можемо порівняти динаміку першої та другої групи.

Висновки до другого розділу

Підсумовуючи результати фактичної роботи, можна відзначити, що порівняно з другою групою рівень розвитку зв'язного мовлення першої групи дітей дошкільного віку покращився.

За наданими матеріалами можна сказати, що завдяки нашому навчанню покращився рівень розвитку зв'язного мовлення дітей першої групи. Це можливо тому, що в розвитку мови дітей ми не лише широко використовуємо казки про розвиток мови та роману, а й у повсякденному житті дітей дошкільного віку. Тому за допомогою казок можна значно підвищити рівень розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.

Ми впевнені, що казки повинні займати місце в навчальному процесі та використовуватися в розвиваючих курсах у різних частинах навчальної програми. Впровадження в навчальний процес технології моделювання казки сприяє розвитку пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, творчого мислення, уваги, уяви, пам'яті, стимулює розвиток мовних навичок.

У процесі ми помітили, що під час прослуховування казок діти виявляли особливу внутрішню активність, ніби були учасниками описаної події. Казки — універсальний інструмент розвиваючого навчання, який дає змогу дітям вийти за межі безпосереднього сприйняття та занурити їх у можливі світи з широким спектром моделей поведінки людей, орієнтуватися серед них, створити багате й різноманітне мовне середовище. Ми переконані, що можна використовувати казки у навчальному процесі для корекції мовлення дітей, подолання власних страхів і надмірної тривоги.

ВИСНОВКИ

Ми використовуємо з дітьми українські народні казки, В. Сухомлинського та інших українських письменників на заняттях з розвитку мови та повсякденних заняттях.

Казки є одним із найпопулярніших видів народної творчості серед дітей. Вони мають міцний соціальний фундамент та оптимізм, який стверджує життя. Герої казок мають високі моральні якості і завжди борються з темними силами, які символізують суспільне зло і несправедливість. Довгий час позитивний образ казкових героїв завжди був втіленням найкращих людських рис дітей. Діти пильну увагу приділяють розвитку сюжету казки, відкрито реагують на поведінку героїв, усвідомлюють своєрідність їхніх стосунків, думок і почуттів, виявляють симпатію до позитивного, засуджують негативне. Казка з поганим кінцем також є засобом виховання. Він показує дітям, як діяти відповідно, чого не можна робити і як уникнути неправильного вибору, щоб зменшити негативні наслідки поведінки.

Казки допомагають чітко дотримуватися правил і аналізувати, як діяти і за яких обставин. Барвистий казковий світ – невичерпне джерело:

- Розвиток соціального та емоційного полів дітей;
- Розвивати особистісні якості, що визначають етичну поведінку, формують якості, необхідні для спілкування, оволодівають вмінням встановлювати зв'язки в спілкуванні;
- Створюйте радісну атмосферу, «як джерело оптимізму та впевненості в здібностях дітей», інакше «неможливо проявити вроджені схильності, здібності та таланти».
- Вчити дітей емоційно та естетично сприймати навколишній світ, сприяти розвитку уяви та фантазії дітей;
- Пробудити здатність спостерігати, цінувати красу всього: природи, творів мистецтва;

- утверджувати дух і національні настрої, бо «сформована людська думка увібрала в себе ідеологію та психологію людей, їх вірування, традиції, інтелект, мораль, естетичну культуру»;

- Заохочувати дітей до створення казок, віршів, оповідань;

В. Сухомлинський вважає, що казки благородні і не можуть замінити джерело виховання, яке любить Батьківщину. Казки виховують любов до Батьківщини, адже це творіння народу. Він і народні пісні, культура, традиції так само високо оцінюють зростання дітей.

На роботі ми даємо дітям можливість реально застосувати набуті раніше знання. Це розповідь-роздум, мовленнєві вправи та розумові прийоми, такі як емоційна гімнастика та енергетичні вправи. Діти із задоволенням оцінюють поведінку героя за допомогою червоних і зелених кіл. Також ми проводили роботу у вигляді задач на піраміду, методу і технології ТРВЗ, драматичних ігор тощо. Звичайно, найбільше дітям подобається творча робота. Тут кожен має можливість реалізувати задумане та отримати позитивні емоції. Для дітей старших груп ми підготували збірку казок.

Для роботи з казками ми використовуємо творчі методи (перенесення знайомих казкових героїв у нове середовище, зміна обстановки, створення нових казкових сюжетів). З метою впровадження розробленої системи письма казок було відібрано твори українських письменників. Проаналізовано тексти вибраних казок, виділено їх моральне значення та виховну мету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва Т.А. Як дитина сприймає художню літературу / Т.Алієва // Дошкільне виховання. – 2015. – № 6. – С.79-84.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу». – К., 2021. – 63 с.
3. Березовська Л. І. Розвиток творчого мовленнєвого самовираження старших дошкільників в ігрових казкових ситуаціях: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)» / Л.Березовська. – Одеса, 2004. – 220 с.
4. Богуш А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі. Монографія. Видання 2-е, допрацьоване, доповнене. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2018. – 392 с.
5. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах :монографія / Богуш А. М., Трифонова О. С. та ін. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
6. Богуш А.М. Мова ваших дітей / А.Богуш. – К., 1989. – 126 с.
7. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія / А. Богуш. – К., 2004. – 376 с.
8. Гавриш Н. В. Де беруться казки / Н. Гавриш // Джміль. – 2001. – № 1. – С. 3-7.
9. Гавриш Н. В. Методика стимулювання мовленнєвої активності дошкільнят у процесі ознайомлення з художнім словом / Н. Гавриш // Наука і освіта. – 2002. – № 1. – С. 144-148.
10. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці / Н. Гавриш. – Донецьк, 2001. – 218 с.
11. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності в дошкільному дитинстві: дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 / Н. Гавриш. – К., 2002. – 438 с.

12. Гавриш Н.В. Художнє слово і дитяче мовлення: методичний посібник для вихователів / Н.Гавриш. – Донецьк 1999. – 170 с.
13. Гавриш Н.В. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2006. – № 3. – С. 15-19.
14. Гавриш Н.П. Пізнавальні діалоги з дошкільниками / Н.Гавриш // Вихователь-методист. – 2009 – №2 – С.46-49.
15. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>.
16. Життя з казкою, або казка навчає, розвиває, виховує: Зі зб. дидактико-методичного матеріалу (за казками В. Сухомлинського) / [підготувала Л. Калуська.] // Дитячий садок. – 2005. – Липень (Чис. 25/26). – С. 2-56.
17. Калініна Р.Р. Психолого - педагогічна діагностика в дитячому саду / Р.Калініна. – СПб. 2003. – 144с.
18. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психологічний та лінгвістичний аспекти: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Л.Калмикова – К., 2003. – 300 с.
19. Козирєва Л.М. Розвиток мови: Діти 5 - 7 років / Л.Козирєва. – Ярославль, 2002. – 160с.
20. Короткова Н.Я. Художня література в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного віку / Н.Короткова // Дошкільне виховання. – 2001. – № 8. – С.34-41.
21. Крайнова Л. В. Розвиток діалогічного мовлення двомовних дітей через творче опрацювання української казки / Л. Крайнова // Наука і освіта. – 2002. – № 1. – С. 144-148.
22. Курінна С. М. Гумористичні розповіді і казки дітей за власними малюнками / С. Курінна // Наука і освіта. – 2002. – № 6. – С. 108-111.
23. Л.Б.Фесюкова. Виховання казкою: Для роботи з дітьми дошкільного віку. Харків: Фоліо, 1997. 464 с.

24. Леушина А.М. Розвиток зв'язного мовлення у дошкільника. / А.Леушина / Хрестоматія по теорії й методиці розвитку мови дітей дошкільного віку. – М.,1999. –С. 358 - 369.
25. Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку / Н. Луцан. – Одеса, 2005. – 320 с.
26. Максаков О.І. Чи правильно говорить ваша дитина / О.Максаков. – М., 1982. – 160с.
27. Маліновська Н.В. Формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку засобами казки / Н.Маліновська // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти :[зб. наук. пр.]. –2011. – Вип. 1 (44). – С.198-201.
28. Методика роботи з українською казкою в дитячому садку / уклад. Л. А. Шик. – Х., 2019. – 223 с.
29. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника / Т.Піроженко. – Тернопіль, 2010. – 152 с.
30. Подліна С.В. Розвиток мовленнєвої компетенції // Заклад дошкільної освіти. 2019. №1. С. 5-10.
31. Різдвяна В.І., Радіна Є.І. Основні принципи виховання правильної вимови у дошкільнят / В.Різдвяна, Є.Радіна // Хрестоматія по теорії й методиці розвитку мови дітей дошкільного віку. – М., 1999. – С. 319 - 331.
32. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник / [Пентиліук М. І., Горошкіна О. М., Мордовцева Н. В., Нікітіна Н. В., Попова Л. О.] ; за ред. М. І. Пентиліук. – К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.
33. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Рад. школа., 1978. 264с. 9. Хомський Н. Аспекти теорії синтаксису. М, 1999.
34. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: У 5т. – Т.2. / В.Сухомлинський. – К., 1977. – С.401-638.

35. Ушакова О.С. Програма розвитку мовлення дітей дошкільного віку в дитячому садку / О.Ушакова. – М., 2002. – 56с.
36. Ушакова О.С., Струніна Є.М. Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку / О.Ушакова, Є.Струніна. – М., 2004. – 287с.
37. Фесенко Л.І. Українська казка в дитячому саду / Л.Фесенко / Твори для дітей і про дітей у вітчизняній і зарубіжній літературі // Матеріали доповідей обласної міжвузівської науково-практичної конференції (11-15 травня 1991 р.). – Одеса, 1991. – С. 66–68.
38. Фесенко Л.І. Українська народна казка як засіб розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку: Дис.канд.пед.наук: 13.00.02 / Л.Фесенко / Південноукраїнський педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 1994. – 176 с.
39. Шорохова О.А. Граємо в казку. Казкотерапія і заняття з розвитку зв'язного мовлення дошкільників / О.Шорохова. – М., 2008. – 208 с.
40. Юрченко М.Л. Гармонійно розвиваємо дошкільника через казку / М. Юрченко // Бібліотечка вихователя дитячого садка. – 2004. – Листопад (№ 21/22). – С. 51-53.

ДОДАТКИ**Додаток 1**

Список дітей, що брали участь (дві групи)

Перша група	Друга група
Аліна Н.	Андрій О.
Владислав Б.	Вікторія С.
Злата Щ.	Єва Л.
Михайло К.	Каміла Т.
Олег М.	Катерина О.
Оля Г.	Кирило З.
Роман М.	Кіра Ш.
Таїсія Л.	Лев Т.
Тимофій К.	Ліса С.
Уля Н.	Рома Д.

Додаток 2

Завдання №1. Переказ оповідання В. Сухомлинського “Лялька під дощем”

Мовленнєвий матеріал: “Лялька під дощем” В. Сухомлинський

Зіна вкладалася спати. А надворі почалася гроза. Гримів грім, з-за Дніпра насувались чорні хмари. По залізному даху зашумів дощ.

Блиснула блискавка, на мить стало ясно, як удень. Зіна побачила: на подвір'ї стоять калюжі води, йде дощ. Ой горе, що ж це таке? — на лавці, під дощем, лежить її лялька Зоя.

Вона забула Зою на лавці. Як же це трапилось? Як же вона не згадала про Зою, лягаючи спати, як же вона не подумала про неї, коли почалася гроза?

Від цих думок Зіні стало важко, і вона заплакала. А ще важче було від думки про те, що на лавці лежить під холодним дощем її Зоя...

Зіна встала з ліжка, тихо відкрила двері, побігла на подвір'я. Дощ миттю змочив її сорочечку. Вона підбігла до лавки, взяла Зою, пригорнула її до грудей.

Коли Зіна відкрила двері, мама ввімкнула світло й широко відкритими від страху очима дивилась на порожнє ліжко.

Побачивши Зіну з притуленою до дитячих грудей лялькою, мама перевела дух.

Вона зняла рушник, витерла Зіну, переодягла в суху сорочечку. Давши рушник, сказала:

— Витри ж і Зою... Як же це ти її забула на лавці?

— Ніколи більше цього не буде, матусю...

Процедура: Дитині читається оповідання, задаються запитання за його змістом. Після того як дитина відповідає на запитання, оповідання читається ще раз. Експериментатор просить переказати текст.

Інструкція: " Прослухай уважно оповідання. Що тобі було незрозуміло ?
Дай відповідь на мої запитання :

Із чого почалось оповідання?

Що трапилось з лялькою Зіни?

Яка реакція була у Зіни? Що вона зробила?

Як поставилась до вчинку Зіни її мама?

Що відповіла Зіна?

Прослухай казку ще раз і постарайся її переказати ".

Додаток 3**Завдання №2. Закінчення казки “Хоробрий зайчик”, розпочатої вихователем**

Мовленнєвий матеріал: казка “Хоробрий зайчик”, ілюстрації до казки.

В лісі жив зайчик. Одного осіннього ранку виглянув він із хатинки і побачив, що на вулиці чудова погода, вирішив погуляти. На лісовій галявині його чекали білчєня та оленя. Друзі вирішили піти погуляти у ту частину лісу, де ще ніколи не були. Там вони весело бавилися, бігали, стрибали. Та раптом оленя зойкнуло. Стрибаючи, воно вивихнуло собі ніжку. Звірята не знали, що їм робити. Скоро стало темніти, настав вечір, а оленя не могло йти додому. Вони вирішили що хтось повинен піти і покликати на допомогу. Тоді зайчик запропонувати білчєня піти за допомогою, а сам вирішив залишитися з другом. Зайчик з оленям залишилися удвох. Раптом кущі заворушилися, із-за них вийшов...

Процедура: Читається казка, дитина відповідаючи на навідні запитання інструктора повинна самостійно придумати закінчення казки.

Інструкція: " Прослухай уважно казку, і придумай самостійно закінчення казки, відповідаючи на запитання :

Як ти думаєш, хто вийшов з-за кущів?

Що зробив зайчик?

Як він врятував свого товариша?

Чим закінчилась казка?

Додаток 4**Завдання №3. Складання розповіді за серією сюжетних картинок**

Матеріал для обстеження: серія сюжетних картинок “Яблуня” дидактичний матеріал для розвитку логічного мислення і зв'язного мовлення дітей дошкільного віку .

Процедура: Дитині представляється послідовність з чотирьох сюжетних картинок і пропонується скласти за ними розповідь. Приблизний зміст картинок:

I – Весна . Хлопчик і дівчинка прийшли подивитися на квітучу яблуню

.

II – Чи дозріли яблука? Хлопчик і дівчинка взяли кошики і прийшли до яблуні.

III – Яблука росли високо. Хлопчик заліз на дерево і нахилив гілку з яблуками, а дівчинка їх зривала .

IV – Діти зібрали повні кошики яблук і пішли додому.

Інструкція: "Картинки розкладені неправильно. Розклади правильно картинки. Склади за ними розповідь ". Якщо дитина невірно розклала картинки, вихователь виправляє помилку і просить скласти за ними розповідь

.

Додаток 5**Завдання №4. Складання описового оповідання про свійських тварин з використанням ілюстрацій**

Матеріал: ілюстрації із зображеннями свійських тварин.

Процедура: запропонувати дитині поїхати у гості до бабусі, і розповісти про тварин, дотримуючись плану.

Твоя бабуся живе у селі, як її звати?

Які є свійські тварини у бабусі?

Інструкція: Розкажи про тварину яка живе у твоєї бабусі:

Назва тварини.

Де вона живе?

Назви дитинчат тварини.

Для чого люди розводять тварин?

Чому тварин називають свійськими?

Розповідь із використанням ілюстрацій тієї тварини про яку дитина розповідає.

Додаток 6

Аналіз розвитку зв'язного мовлення дітей першої групи

№ п/п	Ім'я дитини	Завдання №1	Завдання №2.	Завдання №3.	Завдання №4.	Загальна кількість балів	Рівень
1.	Владислав Б.	3	2	3	2	10	В
2.	Злата Щ.	2	1	2	2	7	С
3.	Олег М.	2	2	3	3	10	В
4.	Уля Н.	1	1	1	2	5	Н
5.	Оля Г.	1	1	1	2	5	Н
6.	Михайло К.	2	2	2	2	8	С
7.	Таїсія Л.	3	3	4	3	13	В
8.	Тимофій К.	2	1	2	2	7	С
9.	Роман М.	1	1	1	1	4	Н
10.	Аліна Н.	2	2	2	2	8	С

Додаток 7

Аналіз розвитку зв'язного мовлення дітей другої групи

№ п/п	Ім'я дитини	Завдання №1	Завдання №2.	Завдання №3.	Завдання №4.	Загальна кількість балів	Рівень
11	Катерина О.	2	1	2	1	6	С
12	Андрій О.	3	2	4	3	12	В
13	Ліса С.	3	2	2	1	8	С
14	Єва Л.	3	2	4	3	12	В
15	Рома Д.	1	1	2	1	5	Н
16	Вікторія С.	3	2	3	2	10	В
17	Лев Т.	2	2	3	1	8	С
18	Кіра Ш.	2	3	3	2	10	В
19	Каміла Т.	1	1	2	1	5	Н
20	Кирило З.	2	1	3	2	8	С

Додаток 8

Конспект комплексного заняття з використанням творів**В. Сухомлинського “Зустріч з казкою”**

Програмовий зміст: закріпити з дітьми зміст знайомих казок

В. Сухомлинського, правильно називати героїв казок, впізнавати їх з уривків, оцінювати поведінку героїв. Активізувати дитяче мовлення назвами казок, піснями, формувати вміння логічно висловлювати свою думку та обґрунтовувати її, розвивати творче мислення, вміння відповідати на запитання за змістом казки. Уточнити уявлення про зимуючих тварин /лисиця, білка, ведмідь, заєць/ про характерні особливості зовнішнього виду, пристосування до певного середовища. Ознайомити дітей зі змінами в природі, змінами в рослинному і тваринному світі /холодно, морозно, земля вкривається снігом, ріки взялися кригою тварини ховаються від холоду в теплі нори, дерева одягають білі шапки і сплять аж до весни і т.д./ розвивати сенсорні відчуття, здатність помічати красу зимової природи, милуватися нею. Виховувати бережне ставлення до природи і дбайливе ставлення до тварин.

Словникова робота: зима - хурделиця, лісові звірі, холодно, морозно, річки беруться кригою, тепла шубка, барліг, дупло, нори, гроно ягід, горобина - лікарська рослина.

Матеріал: загадки, уривки з знайомих казок "Як білочка дятла врятувала", "Їжачок", "Зайчик і місяць", атрибути до гри "Поле чудес", ілюстрація до казки В. Сухомлинського "Зайчик і Горобина", костюми лісових звірят, вірш про зиму, дитячий, костюм Зими.

Хід заняття

Діти, сьогодні заняття буде незвичайне. До нас в гості завітати казкові герої, а які ви дізнаєтесь тільки тоді, коли відгадаєте загадки:

В темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має,
Їй на місці не сидиться.

А зовуть її... /лисиця/
 Під музику входить лисичка.
 Я вухастий ваш дружок,
 В мене сірий кожушок.
 Куций хвостик, довгі вуха.
 Я усіх, усіх боюся. /Зайчик/
 /вбігає зайчик/
 Хоч у нього й шуба є,
 Та як холод настає
 Він не їсть тоді, не п'є,
 А у лігво спать лягає. /Ведмідь/
 /виходить ведмідь/
 Червонясту шубку має,
 По гілках вона стрибає,
 Хоч мала сама на зріст,
 Та великий в неї хвіст,
 Як намисто оченята.

- Хто це? Спробуй відгадати? /Білка/

- Де живуть ці казкові герої? /В лісі/

/Можна описати зовнішній вигляд кожної тварини/

- Наші лісові друзі прийшли до нас із казки. Діти, а ви любите казки? Казки люблять не тільки діти, а й дорослі. Казки передають з покоління в покоління /з уст в уста/. Казка нас вчить відрізняти добрі вчинки від поганих, боротися із кривдою.

-Ось лісові друзі принесли нам конверти із завданнями і пропонують пограти в гру "Поле чудес". Ну що, пограємо? /Так!/
 На столі стоїть барабан із стрілкою, а навколо лежать конверти із завданнями, звірята по черзі крутять барабан, на який конверт вкаже стрілка, той піднімає конверт і вихователь зачитує уривки із казки.

-Іди, лисичко, крути барабан.

-З якої це казки?

- "Жаль стало білочці дятла. Винесла вона з дупла велику ялинкову шишку. Поклала між стовбурами і гілкою. Сів дятел біля шишки та й ну довбати її дзьобом. А білка сидить біля дупла й радіє..." Запитання до дітей:

-Яка біда сталася з дятликом?

-Хто і як йому допоміг?

II КОНВЕРТ: "Почав готуватися їжачок до зими. Пішов до лісу, наколов на свої голочки сухого листя. Приніс до своєї кімнати, розіслав листя, стало ще тепліше. Ще раз пішов їжачок до лісу. Знайшов грибів, назбирав яблук, груш і приніс до своєї хатинки. Тепло і затишно їжакові, але сумно одному..."

Запитання: де і як влаштував їжачок собі житло? - Кого запрошував їжачок до себе жити?

III КОНВЕРТ: "Сів Зайчик під кущем, простяг лапки до Місяця, просить:

- місяцю, любий, погрій мене своїми променями, бо ще довго сонечка чекати..."

Запитання:

-Про що просив Зайчик Місяця?

-Як Місяці, йому допоміг?

- Хто написав всі ці казочки /В.Сухомлинський/?

Фізкультхвилинка /імітація рухів тварин під музику/

-Давайте згадаємо, як ходить лисичка, ведмедик, стрибає зайчик, літає пташка.

Після фізкультхвилинки діти сідають па місця.

- Діти, які ви знаєте пори року? Кожна пора року відрізняється своїми звуками:

Літо плюскотить водичкою в річці. А як плюскотить вода в річці? Розливає тоненькі ниточки дощика. Як дзвенять краплинки дощика?

Осінь шелестить сухими листями: ш-ш-ш!

Зима промовляє холодним голосом вітру: у-у-у

Під музику входить Зима.

Сніг пухнастий стелиться.

Настав зимовий час.

Я Зима-хурделиця

Прийшла вітати вас.

- Хто до нас завітав? /Зима/ Чому?

- Що можна розповісти про зиму? /Взимку дуже холодно, земля вкривається снігом і т.д./

- За що діти люблять зиму?

- А яку ви знаєте пісню про зиму?

Дійсно, взимку дуже холодно, земля вкривається білим пухким снігом, дерева одягаються в білі шати, засинають аж до весни, річки беруться кригою. В народі кажуть: "У зими день, як у зайця хвіст". Який у зайця хвіст? От і день у зими короткий.

Відзвеніли в лісах вже пташині голоси, але ліс не спорожнів, кожен його мешканець готується до зими. Лісові звірята ховаються від морозу та вітру в теплі нори. Але вовк і хитра лисиця виходять на полювання ведмідь з осені вимощує сухим листям барліг і впадає у зимову сплячку аж до весни.

А рудохвоста білочка носить собі в дупло лісові горішки, жолуді, грибочки - цих запасів їй вистачить на всю зиму.

А в зайчика домівки немає і ніяких запасів він не робить. Він переховується від хижих звірів під кущами та пагорбами.

-Діти, хочете знати, як живеться взимку зайчику?

Ось послухайте казочку В.Сухомлинського "Зайчик і горобина" Читання казки. Показ ілюстрацій.

-Яку пору року описано в казці?

-Що просив зайчик у горобини?

- Що відповіла Горобина Зайчику?

- Чи допоміг зайчику вітер і як?

-Горобина дуже смачна, коли її приморозе мороз. Це лікарська рослина, вона дуже корисна, лікує різні хвороби, з неї можна робити настої, варити

варення.

- А які ще рослини допомагають вижити тваринам? /ягоди, гриби, горіхи, жолуді і т.п.

- В природі немає нічого зайвого. Краса природи виявляється в різноманітності рослинного і тваринного світу. Кожне дерево, квіточка, пташка чи метелик збагачують цю красу. Не забувайте, що все в природі потрібно берегти, бо на землі немає нічого вічного!

Додаток 9

Комплексне заняття з мовленнєвого спілкування, художньої літератури та малювання “Чарівний світ казок В. Сухомлинського”

Програмовий зміст: Вміти дітям переказувати зміст казок та оповідань В. Сухомлинського поширеними реченнями. Продовжувати вчити впізнавати персонажів творів та оцінювати їх вчинки. Збагатити словник дітей прислів'ями. Поглибити уявлення про доброту, красу, любов до Батьківщини, дбайливе ставлення до природи. Формувати вміння передавати свої враження від змісту творів Сухомлинського в малюнках. Управляти у виконанні основних рухів: підлізання, стрибки у довжину з місця, ходьба по гімнастичній лаві, ходьба по канату приставним кроком. Виховувати співчуття, людяність, любов до природи, естетичні почуття.

Матеріал: атрибути до казок "Камінь", "Два метелики", "Дуб під вікном", "Лисиччині ліхтарики", "Соромно перед соловейком"; канат, дуги, гімнастична лава, кубики; фарби, пензлі, баночки з водою, серветки, ножички, олівці кольорові, папір.

Хід заняття

Діти стоять біля вихователя, на стіні висить портрет Сухомлинського.

Бесіда:

Кого ви бачите на портреті? Хто такий В. Сухомлинський?

Де він народився? Де і ким працював? Чого він навчав дітей у своїй школі радості? Що писав Сухомлинський і для кого?

Діти, зараз ми з вами й перенесемось у чарівний сніг казок та оповідань В. Сухомлинського.

Сонце в мандрівку нас закликає

І про дорогу оповіщає.

Заходить в групу лісовичок і продовжує вірш:

Лісовичок. Йдіть мої любі, під ноги дивіться,

Травам і квітам ніжно всміхніться.

Несіть же їм ласку у кожній долонці

Разом з промінням веселого сонця.

Хай же мандрівка казкою стане

Про неї розкажете татові й мамі.

- Я почув, що ви в дорогу зібралися, от і приніс вам карту, щоб ми із шляху не збилися..

Діти дякують і вирушають в дорогу, йдуть по вузькій звивистій стежині приставним кроком, підходять до хатинки і дуба.

Вихователь:

Як ви гадаєте, до якого оповідання ми потрапили? ("Дуб під вікном").

Яким був старий лісник?

Чому?

Чому він так поступив?

Всі йдуть далі, перестрибують через пеньочки, горбочки; підходять до великого пеньочка, біля якого стоїть лисичка, з-за дерева виглядає зайчик.

Вихователь:

З якої казки вони сюди потрапили? Хто хоче переказати казку "Лисиччині ліхтарики"? (Діти переказують).

Якою була лисичка?

Діти, а вам подобається в лісі?

Чому?

Як треба поводити себе в лісі?

Прослуховування грамзапису співу птахів.

Вихователь:

-Як співають пташки?

Забігає дитина-сорока з криком "Біда! Біда!", кидає телеграму.

Вихователь читає: "Всім! Всім! Всім! Хто може допоможіть!"

Що ж трапилось? Діти, пішли швиденько далі. Може карта приведе нас туди.

Діти йдуть далі, підлазять під дуги (коріння сухих дерев), йдуть по колоді (гімнастична лава), підходять до сухого дерева, кругом якого один

пісок.

Вихователь:

Що ви тут бачите?

Як ви гадаєте, куди ми потрапили? (до казки "Камінь").

Що тут трапилось? (Діти переказують казку).

Вихователь:

Чому все живе вмерло?

Як тут стало?

Чим ми можемо допомогти?

Діти відшуковують камінь, прочищають уявне джерело.

Вихователь:

Яку добру справу ми зробили. Тепер знову тут все оживе, зазеленіє і пташки повернуться. А ми вирушаймо далі.

Діти приходять на галявину з квітками і метеликами та бджілками на них.

Вихователь:

Яка чудова галявина. Помилуйтеся цією красою.

Але ми квітів не будемо рвати

І метеликів лякати не будемо.

Ми одягнемо віночки паперові,

А метелики хай будуть іграшкові.

Психогімнастика "Метелики і бджілки" під музику.

Діти читають вірш Костецького "Не хочу".

Метелика ловити я не хочу;

Він квітка неба, хай живе собі!

Хай крильцями барвистими тріпоче,

Щоб радісно було мені й тобі.

І квітку лісову не стану рвати,

її додому я не понесу,

Бо вдома їй джміля не погойдати

І не попити ранками росу
 І не стеблинку, гілку, чи травичку
 Я не ображу - це страшений гріх!
 Бо в кожній з них живе тремка живинка,
 Що світиться довірою до всіх.
 Вихователь:

-Ну от і добре. Пішли далі. Чути голос "Я кращий", "Ні - я", "В мене крильця біленькі", а в мене - червоненькі".

Вихователь:

Хто це сперечається? (метелики із казки "Два метелики")

Чи праві були метелики? Чому? (Діти переказують казку)

Діти йдуть далі, перестрибують через потічки, підходять до куша калини, чути спів (грамзапис) солов'я. Діти слухають його.

Вихователь: ось і привела нас карта до рідного садочка. Давайте пригадаємо прислів'я і пограємо в гру "Доповни прислів'я".

Раді люди літу, а бджоли... (цвіту).

Він і комара... (не скривдить).

Як сам добрий, то добротою і тобі... (відповідають).

Одне приємне слово - наче... (сад цвіте).

Пташка красна своїм пір'ям, а людина... (своїми знаннями).

З самого початку думай, який буде... (кінець).

Цвітуть наші діти, як пишнії ... (квіти).

Батьківщина наша- сонця... (краща).

Діти читають вірш М.Підгірянки "Що я люблю".

Люблю матусю, батька люблю,

Люблю хатину рідну свою,

І рідну школу, і вчителів,

Село, де вперше сонце зустрів.

Люблю криниці блакитну глиб

І лан, що родить для мене хліб,
Садок, з якого грушки несу,
Горбок, де білі вівці пасу.

Бо ті горбочки, лани, ліси
Для мене повні добра й краси.
Бо все, що бачу навколо я -
То люба рідна моя земля.

Вихователь: діти, ось і закінчилась наша подорож. А тепер давайте сядемо за столи і відобразимо в малюнках свої враження від побаченого і почутого.

На столах лежать фарби, олівці.

Діти по-бажанню виконують малюнки по творах В. Сухомлинського.

Підсумок заняття.

Додаток 10

Розвивальне заняття за сюжетом казки

“Попелюшка”

Програмовий зміст: формувати та розвивати пізнавальний потенціал дитини, вміння вибирати потрібну інформацію для самостійного розв’язання проблем, вміння логічно та образно мислити, вміння дітей читати прості схеми. Активізувати мовлення, формувати вміння логічно висловлювати свою думку та обґрунтовувати її, розвивати творче мислення, уяву та фантазію дітей. Виховувати інтерес до казок, емоційну культуру, доброзичливість, взаємодопомогу.

Матеріали: декорації до казки “Попелюшка”; перфокарти, кольорові олівці, набір геометричних фігур, логічні задачі та запитання.

Хід заняття

1. Розумова гімнастика:

Гра – конкурс: “Хто більше впізнає героїв казок”.

1. Наречений царівни жаби.

Дівчинка, що загубила туфельку.

Друг Мальвіни.

Домашня тварина, із за якої дід прогнав усіх із дому.

Хлопчик, якого врятували гуси.

Віслучок – друг Вінні-піха.

Баба з хатинки на курячих ніжках.

Тварина, що вигнала з хати Козу – Дерезу.

Сліпий товариш лисиці Аліси.

Друг Баби Яги.

Сьогодні ми з вами помандруємо в казку “Попелюшка” та допоможемо їй виконати всі завдання, щоб вона змогла потрапити на бал.

Кімната прикрашена декораціями казки. Попелюшка-дитина працює біля печі, а вихователь переодягається в Злу Мачуху.

2. Гра “Добери одяг”.

Ми збиратимемось на бал, а ти підбери нам одяг для маскараду. На маскарад ходять у гарних сукнях, фраках, святкових костюмах. Розгляньте одяг та викладіть шнурок так, щоб маскарадний одяг опинився у колі, а весь інший – за ним.

Мачуха перевіряє правильність виконання завдань та дає інше.

3. Гра “Придумай і намалюй прикрасу до святкової сукні”.

4. Гра “Збери намисто”.

– У мене (Злої Мачухи) розірвалося намисто та розсипалось по кімнатах. Порахуй та запам’ятай скільки яких намистинок розсипалось у кожній кімнаті.

Скільки великих намистинок у першій кімнаті?

Скільки зелених намистинок у другій кімнаті?

Яких намистинок більше у третій кімнаті...

Мачуха прощається з дітьми та вирушає на бал, а Попелюшка засмучується, що не може потрапити туди.

Фізкультхвилинка.

5. Гра “Розвесели Попелюшку”.

Попелюшка сидить на стільці, а діти по черзі намагаються її розвеселити (за допомогою міміки, жестів, поз). Хто розвеселить, міняється з Попелюшкою місцями і т.д.

Вихователь з’являється в образі Доброї Феї та просить допомогти навести лад у кімнаті.

6. Гра “Паралельний рахунок”.

Діти одночасно рахують помідори, горох, ананаси, запам’ятовуючи їх кількість. Виграє той, хто порахує без помилок.

7. Гра “Домалюй чашечки”.

– Знайдіть закономірність в кожному стовпчику та домалюйте чашечки, яких не вистачає. (Перфокарти).

8. Гра “Склади з геометричних фігур карету”.

– Уявіть себе Попелюшкою та побудуйте карету з геометричних фігур, в якій би ви хотіли поїхати на бал.

9. Гра “Проведи Попелюшку до палацу” (за схемою).

Фея просить дітей допомогти Попелюшці потрапити до палацу та “зникає”.

10. Логічні задачі.

З якого овоча зробила Добра Фея карету для Попелюшки?

Скільки потрібно мишей, щоб запрягти в карету 3 пари коней?

Ким був раніше кучер?

Попелюшка вирушила з дому о 7 годині, а приїхала на бал о 9 годині. Скільки годин вона була у дорозі? Скільки часу у неї залишиться прибути на балу?

В кінці заняття Попелюшка дякує дітям за допомогу.

Конспект творчого заняття – гри з дітьми старшого дошкільного віку

“Мандрівка українською казкою”

Програмовий зміст: Готувати дітей до театралізованої діяльності; Вчити виявляти художньо – творчі здібності; формувати зв’язне мовлення дітей, навички мовленнєвого спілкування; розвивати фонематичний і ритмічний слух. Формувати засоби емоційної виразності: інтонації, міміку, жести, характерні рухи, позу, ходу, пластичну фантазію; окомір. Виховувати почуття взаємної приязні, дружби; викликати радісний настрій, позитивні емоції.

Підготовча робота:

1. Читання українських народних казок: “Терем-теремок”, “Івасик – Телесик”, “Пан Коцький”, “Лисичка – сестричка та Вовк Панібрат”.

2. Бесіди за змістом казок, розгляд ілюстрацій, переказ, складання діалогів за сюжетом казок.

3. Знайомство з інсценівкою за мотивами казки «Терем-теремок».

4. Інсценівка уривків казки «Терем-теремок».

5. Робота з формування емоційної виразності (етюди, вправи, ігри).

Обладнання: торбинка, дидактичні вправи “Виклади букви”, “Чарівна книжка”, ілюстрація з казки “Івасик – Телесик”, корекційна гра “Збери з частин”, ляльки настільного театру “ Пан Коцький”, декорації лісу, бутафорський теремок, маски героїв казки “ Терем-теремок ”.

Хід заняття

Вихователь:

- Ось послухайте, діти, мою приказку:

По лісочку бігла мишка,

У торбинці несла книжку,

Об пеньок зачепилась –

І торбинка загубилась.

Я ж торбинку ту знайшла,

Вам , малята, принесла.

Діти розглядають торбинку.

Вихователь:

- Але її не можна відкрити – дуже складний замочок. Може ми усі разом подолаємо його.

Дидактична вправа “Виклади букви по-порядку” (діти читають викладене слово – “казка”)

Діти разом з вихователем відкривають торбинку і виймають “чарівну” книжку казок.

Вихователь:

- Подивіться, яка гарна книжка. А хочете дізнатися, які казки в ній живуть? (відкривають книжку). - Але тут немає ніяких казок, а тільки записочка: “Допоможіть, будь ласка, зібрати мої казочки. Для цього треба вирушити у мандрівку: знайти, впізнати та зібрати українські народні казки”.

- Допоможемо “чарівній” книжці?

- Нумо, рушаймо! Діти крокують під музичний супровід і виконують різні рухи відповідно до слів:

По звивистих доріжках

Крокують наші ніжки.

По звивистих стежинках

Прямують рівні спинки.

Враз доріжки розійшлися

І ми також розбрелися.

У дві колонки стали,

У колах закружляли.

Пострибали по доріжці,

Часто змінюючи ніжки.

І побігли, як лисички,

Петляючи по травичці.
 Присіли за кущами,
 Устали й знов сховались.
 Підвелися, роззирнулись,
 Кругом себе обернулись.
 Вихователь:

- Подивіться, що я тут знайшла? Який цікавий малюнок. Вгадайте, з якої казки епізод тут зображений.

Діти описують епізод, зображений на малюнку із казки “Івасик – Телесик”.

Пластичний балет “Гуси – лебеді”

- Раз і два: із дітей перетворимось в гусей. Уявіть, що ваші руки – то крила. Випробуйте, які вони легкі, гнучкі і водночас сильні.

Гуси потягуються крилами, грудьми, хвостом, тягнуться до гілок дерев, щоб дістати росу, вище, ще вище – хто дострибне до найвищої гілки. Граються краплинками роси, пересипаючи їх з крила на крило. Зрештою змахують крилами й злітають у ранкове небо, кружляють, танцюють, а потім спускаються на поверхню озера. Граціозно тримаючи посаду, плывуть по озеру.

- Раз, два: із гусенят перетворимось в малят.

- Молодці, одну казочку знайшли. Рушаємо далі по казковому лісу.

Далі нам немає ходу:

На шляху є перешкоди.

І тепер ми не малята,

А звірята – ведмежата.

Ніжки вище піднімаємо,

Всі пеньочки обминаємо.

Виконавши відповідні рухи, діти прикладають долоні до щік і промовляють чистомовку:

Н – н – на галявинці, де йшов,

М – м – мед в дуплі ведм – м – мідь зн – н – найшов,
 Ведм – м – межатам м – м – мед прин – н – ніс,
 Хоч покусан – н – ний весь н - н – ніс.

Вихователь:

- Раз і два: з ведмежат перетворимось в малят. Подивіться, діти, що це?
 (звертає увагу дітей на корекційну гру “Збери з частин”)

- Щоб розпізнати героїв наступної казки, треба зібрати їх зображення з частин.

Дві команди збирають героїв казки “Лисичка – сестричка та Вовк – Панібрат” та називають героїв та казку.

Гімнастика для рук “Вовк та Лисиця”:

Сірий вовк біжить по сліду,

А за ним біжить ліса.

Піднялись у них трубою

Два пухнастеньких хвоста.

Вихователь:

- Діти, а як ви гадаєте, як Вовчик з Лисичкою привітались би під час зустрічі?

Діалоги дітей в парах “Зустріч Вовка і Лисиці”

Вихователь:

- Молодці діти! Рушаємо за наступною казкою.

Ми йдемо все далі й далі,

Зовсім ще не зморені,

Руки вгору піднімаєм,

Опускаєм долу.

Щоб нікого не злякати,

Будемо ось так ступати.

Ох, натомилися!

Вихователь звертає увагу дітей на розташованих на столі ляльок настільного театру з казки “Пан Коцький”.

Вихователь:

- З якої казки ці герої? А давайте пограємось.

Етюди – загадки в рухах “Хто я?”

Вихователь:

- Молодці, діти, гарно ви звіряток зображували. Але треба далі вирушати.

Психогімнастична вправа “Сніжинки”

Вихователь:

- Подивіться, між ялинок якась дивна хатинка. Ви впізнали її, діти?

(вихователь звертає увагу дітей на декорації лісу та бутафорську рукавичку).

- Давайте розіграємо цю казочку разом з вами!

Драматизація уривка казки “Рукавичка”

Вихователь:

- Діти, як ви гадаєте, чому вчить ця казка?

- Так, дружбі, повазі одне до одного, доброті, взаємовиручці, любові, співчуттю.

Психогімнастика “Дружна родина”:

- Давайте і ми з вами назавжди залишимося дружною родиною!

Посміхніться один одному, потисніть дружньо один одному долоні, обійміть один з одним. Будемо завжди дружити і любити один одного!

Заняття з розвитку мовлення

«Пригоди у країні казок»

Програмні завдання.

- Вчити називати перший звук у словах.
- Вчити відгадувати загадки, виділяючи характерні ознаки. Розвивати увагу.
- Вчити розуміти навчальне завдання і виконувати її самостійно.
- Продовжувати вчити користуватися моделлю слова, ділити його на стільки частин, скільки складів у слові.
- Продовжувати знайомити з лінійністю слів (довгі і короткі).
- Вправляти у складання розповідей по картинці, створеної дитиною з використанням роздаткового дидактичного матеріалу, розвивати творче мислення.

Хід заняття

Привіт діти! Мене звать Настя. Я прийшла до вас з чарівної країни казок. Там трапилася біда. Злий чарівник Коцій - Безсмертний зачарував усіх героїв казок, і тепер вони не пам'ятають, з якої вони казки. Якщо ми не допоможемо, то всі діти залишаться без своїх улюблених казок.

Для того, щоб звільнити героїв казок, потрібно зібрати багато чарівних камінчиків. Коцій любить скарби і не відмовиться від ваших красивих кристалів.

Але зібрати їх буде важко. Камінчик отримує тільки той, хто правильно виконає завдання.

Настуся. Злий чарівник, Коцій-безсмертний, передав нам свої підступні завдання, які ми повинні виконати, щоб розчаклувати казки.

Ви візьміться всі за руки,

І один одному всміхніться

Ми вирушаємо у казкову подорож!

Якщо казка у двері стукає,

Ти скоріше її впусти,

Бо казка - птах,
Трохи спугнеш і не знайти.
І так, вирушаємо.
Дивіться, а ось і перше завдання!

Завдання № 1

«Ось, загадки, знайди відгадки»!

Ми із казки - ти нас знаєш.
Якщо згадаєш - відгадаєш!
А не згадаєш - ну так що ж ...
Казку заново прочитаєш!

1. Відповідайте на питання:

Хто у кошику Машу ніс,
Хто сідав на пеньок

І хотів з'їсти пиріжок?

Казочку адже ти знаєш?

Хто ж це був? ... **ведмідь**

2. Всіх важливіше вона в загадці,

Хоч і в погребі жила:

Ріпку витягти з грядки

Діду з бабою допомогла. ... **Мишка**

3. Звірка дізнаємося ми з тобою

За двома такими прикметами:

Він у шубі сіренькою - взимку,

А в рудою шубці - влітку. ... **Лисиця**

4. Що за звір зі мною грає?

Не реве, не ірже, не гавкає,

Нападає на клубки,

Ховає в лапки кігтики! ... **Кіт**

5. З борошна він був печений,

На сметані був замішаний.

На віконці він студився,
 По доріжці він котився.
 Був він веселий, був він смів
 І в дорозі він пісню співав.
 З'їсти його хотів зайченятко,
 Сірий вовк і бурий ведмедик.
 А коли малюк у лісі
 Зустрів руду лисицю,
 Від неї піти не зміг.

Що за казка?.... **Колобок**

6. Плаче сіренький зайчик,
 Плаче клишоногий ведмедик,
 Плачуть вовк і горобець:

«Сонце, виходь мерщій!

Хто ж сонце проковтнув?»

Жадібний, товстий ... **Крокодил**

7. Лисячий будинок був з льоду.

Сонце вийшло - вмить вода.

З будиночки луб'яного

Лисиця вигнала косого.

Ця казка вам знайома?

Хто лисицю прогнав з дому?...**Півник**

8. Баба била - не розбила.

Слабка жіноча сила!

Так не зміг розбити і дід.

Адже йому сто років в обід.

Кликнули вони нору -

Та розбила, як іграшку,

І втекла під ганок.

Що розбила? ...**Яйце**

9. Свій будинок взимку, в холод

Вона зліпила з льоду.

Але будинок стояв чудово в холоднечу,

Навесні ж перетворився в калюжу.

Будинок луб'яної побудував Зайчик.

Тепер, читачу, згадуй-ка,

Кого прогнав Півень в лісі?

Хто Зайця обдурив? ...**Лисиця**

10. Баба би́ла - не розби́ла,

Дід вдарив - не розбив.

Баба дуже засумувала.

Хто ж бабі підсобив?

Прибігла в будинок малятко.

Вмить яйце розби́ла ... **Мишка**

11. Дід і баба жили разом,

Доньку зі снігу зліпили,

Але багаття гарячий жар

Перетворив дівчинку в пар.

Дід і бабуся в печалі.

Як же їх звали доньку?... **Снігуронька**

12. Лікує маленьких дітей,

Лікує пташок і звірів,

Крізь свої окуляри дивиться

Добрий доктор...**Айболить**

Настуся. Які ви молодці діти! Всі загадки відгадали! Тепер ми можемо вирушати далі!

Завдання № 2.

Знову загадка!

Воно може бути ласкавим,
 Може бути грубим
 Воно може бути тихим,
 Може бути гучним
 Воно може образити,
 А може розсмішити.
 Його можна сказати,
 А можна взяти і написати!
 Але для цього треба букви знати
 Що ж це?... **Слово.**

А зараз, я хочу перевірити. Чи знаєте ви багато слів чи ні.
 Я приготував картинку, а нам, треба назвати що на ній намальовано!
 Показується сюжетна картинка, діти називають зображення на неї та отримують кристали. Молодці!
 Тепер дайте відповідь на інше питання. Слова бувають короткі, а бувають довгі. Як їх відрізнити?

Настуся.

- Діти, їх можна виміряти? А чим? Лінійкою? Ні? Складами?

Виміряти довге слово -

Та це простіше простого!

Скільки складів у ньому, треба дізнатися -

Грюкнути в долоні

Або «топірець» дістати.

Ну що, ви готові?

Пора починати!

Настуся.

- Дивіться, ось картинки з зображенням предметів і схеми наших слів. Сідайте за столи і подумайте гарненько. За кожну правильну відповідь ви отримаєте кристал.

Ура! Як багато кристалів ми заробили!
Ходімо далі! А клубочок, покаже дорогу.

Завдання № 3

Слухайте наступне питання!

З чого складаються слова? Коли ми їх вимовляємо?

Настуся.

- Правильно діти, слова складаються зі звуків.

Лист Кошія. *«У вас знаходяться чарівні диски. Слухайте завдання.*

Вам треба знайти і прикріпити чарівні прищипки на ті картинки, в назві яких є звуки «Л» і «Р».

Настуся.

- Молодці діти! Ви все правильно зробили!

Дивіться, клубок котиться далі! Швидше збирайте зароблені кристали і вирушаємо за клубочком.

Завдання № 4

На столах лежать декорації з чарівної країни казок.

Лист Кошія.

«Ось вам сторінки країни казок. Вони різні. А поруч я приготував героїв з різних казок! Хочу подивитися, чи вмієте ви писати казки або чарівні історії самі. Якщо впораєтеся, то так і бути, звільню героїв казок і вони вирушать додому.»

Настуся. Наше завдання придумати історію або казку, а потім її розповісти.

Давайте згадаємо, що казка повинна мати початок, середину і кінець.

Діти працюють.

Ось які ми молодці! Впоралися!

Завдання № 5

Це останнє завдання!

Лист Кошія. *«Вам треба скласти з кристалів чарівний ключ від скрині, де я сховав ваші казки!*

Відкрийте скриня і знайдете там ваші улюблені казки і ще за сміливість, старання і великі знання, сюрприз!

А не зумієте ... залишитеся ні з чим».

Діти викладають схему чарівного ключа з зібраних кристалів.

Настуся.

- Діти! Дивіться! А ключик відкрив скриню! І всі герої казок тепер знають, де їх казка. Спасибі вам велике за допомогу! А то я б без вас ні за що б не впоралася! І діти на всій планеті, могли б позбудеться улюблених казок!

- А зараз мені пора! До побачення, діти!

Додаток 13

Заняття з розвитку мовлення

Тема. Казка навпаки. Старша група

Програмовий зміст: формувати уміння складати казки (за допомогою вихователя); розвивати зв'язне мовлення, вміння обґрунтовувати свої відповіді; граматики: удосконалювати навички вживання дієслів у різних формах без змін в основі, використання вставних слів: напевне, здається, мабуть; розвивати творчу активність дітей; виховувати інтерес до народної творчості.

Словник:

збагачувати словник дітей словами протилежного змісту (антонімами).

Матеріал: ілюстрації до українських казок, зображення півників (доброго, злого, задумливого), сигнальні картки червоного й синього кольору.

Хід заняття

Вихователь

Здалека-здалека летіла лелека.

І впустила пір'ячко на наше подвір'ячко.

Я в садочок вранці йшла,

І те пір'ячко знайшла.

В кошик його поклала,

Бо про вас я пам'ятала.

За такі мої вам ласки.

Дарувало пір'я казки.

(Вихователь дістає з кошика пір'ячко, робить ним помах і на дошці з'являються ілюстрації до українських народних казок.)

Вихователь.

З яких казок прийшли ці герої?

Діти.

«Лисичка-сестричка та сірий вовк», «Солом'яний бичок», «Кирило Кожум'яка» тощо.

Вихователь. Я буду називати героїв, а ви будете піднімати червону картку, якщо цей герой добрий, і синю, якщо злий, і будете пояснювати свою відповідь.

Дидактична вправа «Добрий — злий»

Мета: прищеплювати навички пояснювального мовлення.

Діти.

Коза-Дереза — зла, вона кривдила героїв казки.

Кривенька качечка — добра, вона турбувалася про старих людей, допомагала їм.

Вихователь. А зараз спробуйте розгадати загадку і з'явиться ще один казковий герой.

Справжній красень-молодець,

На голівці гребінець,

Мишенят він доглядає,

Пече, смажить, прибирає. (Півень.)

— З якої казки цей півень? Чому ви так думаєте?

Діти. Цей півень із казки «Півник та двоє мишенят».

(Вихователь виставляє на дошку зображення півнів: доброго, злого, здивованого, засмученого.)

Вихователь. Який півень із цієї казки? Які риси характеру притаманні йому?

Діти. Турбота, чемність, працелюбність, привітливність, уважність.

Чути писк мишенят. Вихователь пропонує пошукати їх, а тим часом змінює зображення доброго півника на злого і виставляє зображення двох мишенят.

Вихователь. Ось і зібралися герої цієї казки: добрий, веселий півник та мишенята.

Діти. Ні, цей півник злий.

Фізкультхвилинка

Мишенята рано-вранці

Роблять вправи на галявці,

Випрямляють ручки, ніжки. (кивати головою)

Усміхаються всім трішки, (згинання рук у ліктях)

Вправо-вліво повертають. (Повороти тулуба.)

Колоски з зерном шукають.

Нахиляються низенько, (нахили тулуба)

Хмиз збирають всі дружненько

Між дерев ми всі йдемо:

В казку всі потрапимо. (Ходьба навшпиньки.)

Вихователь. Що трапилося з нашими мишенятами? Якими вони стали?

Діти. Мишенята перетворилися на працелюбних.

Вихователь. Тож у казці стало все навпаки. Давайте розкажемо нову казку.

Мабуть, наша казка сьогодні буде злою? Як буде починатися наша казка?

Діти. «Жили собі».

Вихователь. Жили собі двоє мишенят Круть та Верть і півник Голосисте горлечко. Півник тільки й знав, що співав та відпочивав.

А мишенята, тільки починало світати, бралися за роботу. Одного разу замітали миші подвір'я і знайшли колосок.

— Кого вони покликали?

— Що відповів півник?

(Діти за допомогою вихователя складають казку.)

Вихователь. Став півник вилазити з-за столу, а мишенята його не затримують і говорять: «Хочеш їсти калачі, не сиди на печі».

Чому так сказали мишенята? (Відповіді дітей.)

Вихователь. А як зробити кінець казки добрим?

Діти. Надіслати півникові листа. Пояснити, що праця годує, а лінь марнує.

Запросити у групу і навчити працювати.

Вихователь.

Мишенята хочуть грати,

І словечка добирати.

Вони кажуть вам, що зробити.

А ви скажете, що вже зробили.

Дидактична вправа «Зробити — зробили»

(Наприклад, знайти — знайшли.)

Пари слів:

- спекти — спекли;
- змолоти — змололи;
- замести — замели;
- обмолотити — обмолотили;
- замісити — замісили.

Вихователь. У нашій казці півник який?

Діти. Злий, ледачий.

Вихователь. А мишенята?

Діти. Добрі, працелюбні.

Вихователь. Я називатиму слово-«ознаку», і ви теж називайте, тільки навпаки.

Пари слів:

- хворий — здоровий;
- слухняний — розпещений;
- хоробрий — лякливий;
- товстий — тонкий;
- порожній — повний;
- багатий — бідний;
- сильний — слабкий;
- гарний — потворний.

(Вихователь непомітно замінює зображення злого півня на доброго.)

Вихователь. Ось у нашій казці стали всі добрими. А головне, ви самі вигадати казку, яка і схожа і несхожа на ту, яку ми знаємо. Чим схожі ці казки? Чим різняться. (Відповіді дітей.)

Вихователь. Якщо вам сподобалося заняття, підніміть червону картку, якщо ні — синю.

Казки українських письменників

(збірка для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку)

Важко бути людиною

Не забувай дякувати за турботу

Діти поверталися з лісу. Вони сьогодні ходили в далекий похід. Шлях додому пролягав через невеликий хутірець, що лежав у долині за кілька кілометрів до села. Втоплені, знесилені діти ледве дійшли до хутірця. Заїшли в крайню хату, попросили води. З хати вийшла жінка, за нею вибіг маленький хлопчик. Жінка витягла з колодязя води, поставила на стіл серед двору, а сама пішла до хати. Діти напилися, відпочили на траві. Де ї узялися сили. Відійшли на кілометр від хутірця, Марійка тут і згадала:

— А ми ж не подякували жінці за воду.

Діти зупинилися. Справді, забули подякувати.

— Що ж... — каже Роман, — це не велика біда. Жінка вже й забула, мабуть. Хіба варто повертатися через таку дрібницю?

— Варто, — наполягає Марійка. — Хіба тобі самому не соромно перед собою, Романе?

Роман усміхнувся. Видно, що йому не соромно.

— Ви як хочете, — каже Марійка, — а я повернуся й подякую...

— Чому? Скажи, чи ж обов'язково це зробити? — питає Роман., — Адже ми так потомилися...

— Бо ми люди... Якби ми були телята, можна було б і не вертатися... Вона рушила до хутірця. За нею пішли всі. Роман постояв хвилинку й, зітхнувши, теж попівся за гуртом.

— Важко бути людиною... — сказав він.

Запитання за змістом твору:

1. Звідкиля поверталися діти?
2. Що вони попросили у жінки?
3. Чому Марійка повернулася назад?
4. Що на це відповів Роман?

Прислів'я   **Майте в серці доброту, а не злість і чорноту**

Протоптали стежку**Дбай про людей похилого віку**

Уночі була хурделиця. Намело кучугури снігу. Рано-вранці у школу йшло трое дітей - Юрко, Михайлик і Ніна. Всюди коло хат з'явилися люди. Відкидали лопатами сніг, прокладали доріжки.

Ось хатина бабусі Марії. Вона живе одна-однісінька. Зупинились діти біля бабусиною двору. Нікого не видно.

- Як же бабуса до криниці вийде? Снігу ж скільки, - сказав Юрко.
- Давайте протопчемо стежку від хати до криниці! - порадив Михайлик.

Діти увійшли на бабусине подвір'я. Йшли по глибокому снігу. Від воріт до хати йти було дуже важко. А від хати до воріт - трохи легше. Пройшли раз, два, три рази. Протоптали стежку від воріт до хати і від ха-

Запитання за змістом твору:

- 1.Що побачили діти прокинувшись вранці?
- 2.Про що вони подумали, зупинившись біля хати баби Марії?
- 3.Що вони робили на її подвір'ї?

Іменинний обід (Іменини)

У Ніни велика сім'я: мати, батько, два брати, дві сестри й бабуся.

Ніна найменша: їй восьмий рік. Бабуся - найстарша: їй вісімдесят два роки. У бабусі тремтять руки. Несе ложку бабуся - ложка дрижить, крапельки падають на стіл.

Скоро у Ніни день народження. Мама сказала, що на її іменини у них буде святковий обід. На обід Ніна нехай запросить подруг.

Ось і настав цей день. Мама накриває стіл білою скатертиною. Ніна подумала: це і бабуся за стіл сяде. А в неї ж руки тремтять.

Ніна тихенько сказала мамі:

-Мамо, хай бабуся сьогодні за стіл не сідає.

- Чому? - здивувалась мама.

- В неї руки тремтять. Крапає на стіл.

Мама зблідла.

Не сказавши жодного слова, вона зняла зі столу білу скатертину і сховала її в шафу.

Довго сиділа мовчки, потім сказала:

Запитання за змістом твору:

1. Назви членів родини Ніни?
2. Яке свято збиралися святкувати в родині?
3. Про що попросила Ніна у матері?
4. Що на це відповіла мати?

Прислів'я Умій сказати, умій і змовчати.

Дуб під вікном Поважай сімейні традиції

Молодий лісник побудував у лісі велику кам'яну хату і посадив дуба під вікном.

Минали роки, виростали у лісника діти, розростався дубок, старів лісник.

І ось через багато літ, коли лісник став дідусем, дуб розрісся так, що заступив вікно. Стало темно в кімнаті, а в ній жила красуня — лісникова внучка.

— Зрубай дуба, дідусю, — просить онучка, — темно в кімнаті.

— Завтра вранці почнемо... — відповів дідусь. Настав ранок. Покликав дідусь трьох синів і дев'ятьох онуків, покликав онучку-красуню й сказав:

— Будемо хату переносити в інше місце.

І пішов з лопатою копати рівчак під фундамент. За ним пішли три сини, дев'ять онуків і красуня-внучка.

Запитання за змістом твору:

- 1.Що за дерево посадив лісник під вікном?
- 2.Про що попросила онучка лісника?
- 3.Що лісник зробив вранці? Чому він так вчинив?

Лялька під дощем**Бережи особисті речі , іграшки**

Зіна вкладалася спати. А надворі почалася гроза. Гривім грім, з-за Дніпра насувались чорні хмари. По залізованому даху зашумів дощ.

Блиснула блискавка, на мить стало ясно, як удень. Зіна побачила: на подвір'ї стоять калюжі води, йде дощ. Ой горе, що ж це таке? — на лавці, під дощем, лежить її лялька Зою.

Вона забула Зою на лавці. Як же це трапилось? Як же вона не згадала про Зою, лягаючи спати, як же вона не подумала про неї, коли почалася гроза?

Від цих думок Зіні стало важко, і вона заплакала. А ще важче було від думки про те, що на лавці лежить під холодним дощем її Зою...

Зіна встала з ліжка, тихо відкрила двері, побігла на подвір'я. Дощ миттю змочив її сорочечку. Вона підбігла до лавки, взяла Зою, пригорнула її до грудей.

Коли Зіна відкрила двері, мама ввімкнула світло й широко відкритими від страху очима дивилась на порожнє ліжко.

Побачивши Зіну з притуленою до дитячих грудей лялькою, мама перевела дух.

Вона зняла рушник, витерла Зіну, переодягла в суху сорочечку. Давши рушник, сказала:

— Витри ж і Зою... Як же це ти її забула на лавці?

— Ніколи більше цього не буде, матусю...

Запитання за змістом твору:

- 1.Що побачила Зіна, коли вкладалася спати?
- 2.Про що вона думала дивлячись на ляльку?
- 3.Які були її дії?
- 4.Що сказала мама , побачивши доньку з лялькою в руках?
- 5.Що Зіна їй пообіцяла?

Прислів'я **Всі сили віддай, а друга з біди виручай**

Пихатий півень

Ніколи не хвались, нехай тебе інші похвалять

Ходить півень по подвір'ю. Побачив райдугу барвисту на небі. Побачив і сміється:

— У мене хвіст такий само барвистий — кращий, ніж райдуга.

Та ось пішов дощ. Замочив пихатому півневі хвоста. Звис хвіст аж до землі. Соромно стало півневі. Втік він на сідало й більше ніколи не хвалився.

Запитання за змістом твору:

Що побачив півень?

Що сказав півень побачивши райдугу?

Чому йому стало соромно?

Прислів'я

- Скромних скрізь поважають, а хвальків зневажають
- Хвальби повні торби, а в торбі немає нічого
- Не хвали себе, хай люди тебе похвалять

Чого заплакав Мишко?

Будь чутливим до чужого горя

У гості до Мишка прийшов однокласник Федько. Прийшов і розповідає радо:

- Тато мій учора їздив до міста. Привіз мені подарунки: нові ковзани і ліхтарик.

Слухав його розповідь мовчки Мишко й дивився у вікно. Федько запитав:

- Може, принести ковзани, подивишся?

- Ні, не треба, - відповів Мишко й заплакав. Здивувався Федько. Прийшов додому й питає маму:

- Чого Мишко заплакав, коли я йому про татів подарунок розповів?

- Бо Мишків батько покинув сім'ю. Твоя радість ще раз йому про горе нагадала. Не можна з нещасною людиною своїм щастям хвалитися.

Федько й задумався.

Запитання за змістом твору:

1. Про що розповів Мишкові Федько?

2. Чому заплакав Мишко?

3. Що відповіла Федьковій мама?

4. Чому Федько задумався?

Прислів'я

- Кому добре, той співає, кому зле, той плаче
- Друзі пізнаються в біді
- На доброму серці світ тримається

Що посієш, те й пожнеш

Будь турботливим до всього живого

Посіяв байдужість – пожав зневагу

Одного разу до нас прилетіли голуб і голубка. Сіли на ганку та й воркочуть. Ніби дивляться на мене й щось просять. Я поліз на дах, відчинив маленьке віконце. Голуби заховалися в нього. Я виніс їм зерна, вони поклювали й знову сховалися у віконці.

Наступного ранку я знову погодував їх і поставив коритце з водою. А потім було так – коли погодую, а коли й забуду. Більше було таких днів, що я забував погодувати голубів. Вони сидять на ганку, дивляться на мене, а я все кудись поспішаю. Коли це йду, а голуб летить наді мною, немов збирається на плече мені сісти. Я думав, що голуб грається. І не догадався, що йому їсти хочеться.

А то якось уранці бачу – голуби сидять на подвір'ї в сусідів, а маленька дівчинка Оля годує їх. А батько ставить на стовпі маленьку хатку – голубник.

Боляче мені стало. Кликав я голубів, кликав, але вони більше до мене не прилетіли. Поселилися в голубнику. Оля щодня годує їх – і вранці, й увечері. Вони полубили дівчинку: сідають їй на плечі, даються в руки.

Що посієш, те й пожнеш, - говорить наше українське прислів'я. Посіяв байдужість – пожав зневагу. Птахи зневажають тих, хто байдужий до них.

Запитання за змістом твору:

1. Кого побачив хлопчик на ганку?
2. Чи завжди хлопчик піклувався про голубів?
3. Чому голуби перелетіли до сусідів?
4. Чому хлопчик засмутився?

Прислів'я   Ми у відповіді за тих, кого приручаємо

Яблуко в осінньому саду

На лагідність відповідають добротою

Пізньої осені маленькі близнятка Оля й Ніна гуляли в яблуневому саду. Був тихий сонячний день. Майже все листя з яблунь опало і шурхотіло під ногами. Тільки де-не-де на деревах залишилося поживкле листячко. Дівчатка підійшли до великої яблуні. Поруч із жовтим листком вони побачили на гілці велике, рожеве яблуко.

Оля й Ніна аж скрикнули від радості.

- Як воно тут збереглося? - з подивом запитала Оля.

- Зараз ми його зірвемо, - сказала Ніна і зірвала яблуко.

Кожній хотілося потримати його в руках.

Оля хотіла, щоб яблуко дісталось їй, але вона соромилась зізнатися у цьому, а тому сказала сестрі:

- Хай тобі буде яблуко, Ніно...

Ніні теж хотілося, щоб яблуко дісталось їй, але вона теж соромилась висловити це бажання, тому сказала сестрі:

- Хай тобі буде яблуко, Олю...

Яблуко переходило з рук у руки, дівчатка не могли дійти згоди. Та ось їм обом сяїнула одна й та ж думка: вони прибігли до мами радісні, схвильовані.

Віддали їй яблуко.

В маминих очах сяяла радість.

Мама розрізала яблуко і дала дівчаткам по половинці.

Запитання за змістом твору:

1. Де гуляли дівчатка?
2. Що вони там побачили?
3. Чому вони не могли розділити яблуко?
4. До кого вони звернулися за допомогою . Як вчинила мама?

Соромно перед соловейком

Бережи природу

Оля й Ліда, маленькі першокласниці, пішли до лісу. Після втомливого шляху вони сіли на траві відпочити й пообідати.

Витягли з сумки хліб, масло, яєчка. Коли дівчата вже закінчили обідати, недалеко від них сів на дерево соловейко й заспівав.

Зачаровані прекрасною піснею, Оля й Ліда сиділи, боячись поворухнутись. Соловейко перестав співати.

Оля збрала недоїдки й шматки газети, кинула під кущ.

Ліда збрала недоїдки в газету, загорнула й поклала в сумку.

- Навіщо ти збрала сміття? - запитала Оля. - Це ж у лісі... Ніхто не бачить...

- Соромно перед соловейком, - тихо відповіла Ліда.

Запитання за змістом твору:

1. Куди пішли дівчатка? Кого вони побачили на дереві? Що сказала Ліда на вчинок Олі?

Прислів'я

Ми всі господарі природи, тож збережемо її ми вроду

Скляний чоловічок

Не забувай робити гарні справи, вчинки

У одного хлопчика був маленький приятель — Скляний чоловічок. Був зовсім прозорий і вмів угадувати, що думає і переживає його приятель хлопчик. Не вивчив хлопчик уроки й думає йти гуляти — Скляний чоловічок уже й не зовсім прозорий, а ледь-ледь помутнів і каже хлопчикові:

— Не треба так думати, друже. Спочатку зроби діло, а потім гуляй. Соромно стає хлопчикові, він зараз же береться до діла: вивчить уроки, а тоді йде гуляти. Чоловічок мовчить. Але стає прозорий.

Якось у хлопчика занедужав товариш, з яким він сидів за однією партою.

Минув день, другий, а хлопчик і не згадує про товариша. Дивиться, а Скляний чоловічок став темний, як хмара.

— Що я зробив чи подумав поганого? — з тривогою питає хлопчик.

— Ти нічого не зробив поганого, нічого не подумав поганого... Але ти забув про свого товариша. Соромно стало хлопчикові, і він пішов провідати хворого. Поніс йому квіти й велике-велике яблуко, яке дала йому мама. Так Скляний чоловічок учив хлопчика жити. Це була його совість.

Запитання за змістом твору:

1. Хто був приятелем хлопчика?
2. Як Скляний чоловічок спостерігав за вчинками хлопчика?
3. Чому хлопчик пішов відвідати хворого товариша?

Прислів'я

- Друзі пізнаються в біді
- В лиху годину впізнаєш вірну людину

Мамин кавун

Не забувай про найрідніших людей

Мама залишає Костика на господарстві, сама йде на цілісінький день на роботу. А йому наказує:

Сиди дома, годуй курей; як спека спаде, полий капусту на городі.

День сьогодні в Костика видався і щасливий, і трудний. Щасливий, бо вранці, як тільки мама з дому, прийшов дід Мусій і приніс два кавуни. На баштані кавуни ще зелені, Костик це добре знає. Хлопець розпитує діда, де він узяв, а той тільки мовчить та усміхається.

Оце твій, — поплескує дід менший кавун, — а це ма-мин.

А як же інакше? Мама більша — їй і кавун більший.

Зараз порізати твій кавун чи сам поріжеш? — питає дід Мусій.

— Зараз, діду, зараз, — нетерпляче просить Костик. Дід ріже кавуна. А він червоний і пахучий.

Костик смакує, їсть поволі, щоб на довше було, а дід сидить мовчки й інколи усміхається. Усмішка дідова якась дивна — невесела.

Дід пішов. Костик доїв кавуна. Ще раз пообгризав скиб-ки. Сходив погуляв, повернувся. Хотів ще раз пообгризати скибки, та вже нічого було гризти.

Мамин кавун лежав на лаві. Костик намагався не дивитись на нього, але час від часу немов хтось голову повертав до кавуна.

Щоб той не спокушав, Костик вийшов надвір. Дав ку-рям ячменю, витяг відро води з колодязя. Сів під шовко-вицею та й сидить.

А його щось наче тягне в хату. Він одчинив двері, сів на лаві, поплескав долонькою кавуна.

«А як половинку з'їсти?» — подумав.

Та від цієї думки Костикові стало соромно. Йому при-гадалась невесела дідова усмішка. Невесела, ма-буть, того, що він не почастував дідуся — не дав йому жодної скибоч-ки.

Від сорому Костикові захотілося піти з хати. Він ви-йшов у садок і сів під шовковицею. Там він довго сидів і дивився на білі хмари в блакитному небі. Дивився — поки й заснув.

Прокинувся Костик увечері. Сонце сідало спочити.

«Скоро й мама прийде», — подумав Костик та й побіг у хату — треба ж її чемно зустріти.

Коли й мама на подвір'я входить. Костик їй кавуна під-носить.

— Це вам, мамо, — радісно каже він. Мама заходить до хати, ріже кавуна й припрошує:

— Ні, це вам, мамо, — благає Костик, — ну, їжте ж, будь лас-ка.

Такоїласки мама ще не знала. Вона широко дивиться в радісні очі сина й бере червону скибку

Запитання за змістом

Що мама просила зробити сина, поки вона була на роботі?

Що приніс дід Мусій?

Що робив хлопчик, щоб не дивитися на мамин кавун?

Чому Костику стало соромно, пригадуючи дідову усмішку?

Як Костик зустрів маму?

ЗАПЛОЩЕНІ ОЧІ

У хаті біля відчиненого вікна сидить молода мати. На її обличчі — щаслива усмішка. Бо з хати ви-йшов, пішов за ворота і став на зеленій долині її п'ятирічний син. Який він красивий, який розумний!

Ось до маленького Віті підходять два хлопчики — сини інших матерів — Коля й Боря. Вони такі ж п'ятирічні хлоп'ята, як і Вітя. Але, думає Вітіна мама, далеко їм до її сина: Вітя й розумніший, і кмітливі-ший, і спритніший.

Дивиться мати на дітей, усміхається. Ось вони засперечались, махають руками, мов півники крилами. Тут Вітя стиснув кулачка і... вдарив Колю. А Коля стоїть і мовчить.

Мати заплющила очі... «Нічого страшного в тому немає, — думає мати. — Діти ж не б'ються, а бавляться».

Розплющила очі й побачила, як Боря стиснув кулачок і вдарив Вітю. Вітя голосно заплакав.

Від жаху в матері затряслися руки. Вона вибігла з хати й закричала:

Що ж це ви знущаетесь із беззахисного дитяти? Як вам не соромно! Ви ж бачите, що він скромний і беззотвітний.

Вона підбігла до гурту, взяла сина за руку. Той розплакався ще дужче й притулився до мами.

На лавці біля сусідньої хати сидів дідусь. Він усе це бачив. Дідусь тихо промовив:

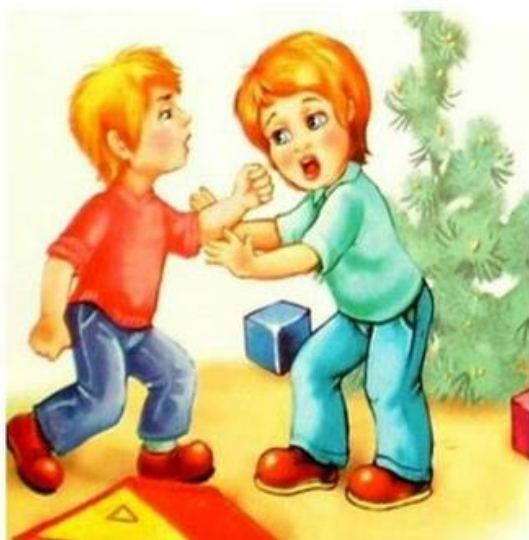
Любов із заплющеними очима — майже ненависть. А неправда з широко відкритими очима — гірше за ненависть.

Та мати не чула цих мудрих слів.

Не піднімай руку на друзів

Запитання за змістом твору:

1. Чому мама посміхалася, дивлячись на сина?
2. Що зробив Вітя Колю? Що подумала його мама?
3. Чому заплакав Вітя? Що зробила мама коли це побачила?
4. Які мудрі слова сказав дідусь?

НОВІ ШТАНИ

Щире слово, добре діло душу й серце обігріло

Вітя зібрався до школи.

Сьогодні перше вересня. Мама купила нові штани. От хлопець уперше їх одягнув і милувався обною. Йому було дуже приємно в нових штанах.

Вітя чекав Андрія. Вони завжди разом ідуть до школи. Разом готують уроки.

Ось і Андрій. На ньому старенькі штанці.

Мамо, — каже Вітя, — дайте мені ті штани, що я влітку ходив.
 У тебе ж новенькі, — дивується мати.
 Вони тісні, — тихо каже Вітя. — Не можу я в них іти...
 Мати здивовано глянула на сина. Та як побачила ста-ренькі Андрійкові штанці, все зрозуміла.
 Ну, що ж, — каже мати, — доведеться здати їх у крамницю. Справді вони тісні...
 Вітя одягнув старенькі свої штанці. І друзі пішли до школи — радісні, щасливі.

Запитання за змістом твору:

1. Куди зібрався Вітя? Чим він милувався?
2. Кого він зустрів? Чому Вітя попросив маму дати йому одягнути старі штани?

Прислів'я

Дружба — найбільший скарб.
 Чоловік без друга, що їжа без солі.

ТРИ ПИРІЖКИ

Федько й Миколка прийшли до бабусі в гості. Вона живе на другому кінці села, то й онуки не часто в неї бувають.

Бабуся зраділа онукам. Поставила на столі тарілку з ме-дом і три великі пиріжки з сиром.

Взяли хлопці по пиріжку та й їдять. Смачні пиріжечки! І мед смачний. Вмочають Федько й Миколка у мед і погля-дають на третій пиріжок.

Федько думає: «Я з'їв би ще один пиріжок... Та хіба ж можна так, щоб я з'їв два пиріжки, а Миколка — один? Ой, лихо, що ж його робити?»

Миколка думає: «Я з'їв би ще один пиріжок... Та хіба ж можна так, щоб я з'їв два пиріжки, а Федько — один? Ой, лихо, що ж його робити?»

З'їли хлопці по пиріжку, сидять перед тарілкою, дивляться на третій.

Підійшла бабуся, глянула на онуків, що сидять мовчазні, насуплені, та й питає:

Чого ж ви не їсте, хлопці?

А хлопці тільки поглядають спідлоба на пиріжок. Взя-ла бабуся третій, розломивши пополам і каже:

Їжте, хлопці...

Від сорому внуки ще нижче похилили голови. Але таки взяли по половинці та й їдять собі мовчки.

Запитання за змістом твору:

1. Куди прийшли Микола і Федько?
2. Чим пригостила бабуся онуків?
3. Про що думали хлопці, дивлячись на третій пиріжок?
4. Що бабуся зробила з третім пиріжком?

БОРЩ ЗІ СКИБКОЮ СВЕЖОГО ХЛІБА

В однієї матері було два сини — Працьовитий і Ледачий.

Одного разу поїхав Працьовитий у поле — землю орати. А Ледачий пішов у садок під грушею лежати.

Мати думає: «Що б його смачне на обід синам зварити?»

Зварила борщу зі свіжою капустою, зі сметаною, з кропом і буряками. А до борщу спекла хліба свіжого, пахучого.

Сіла мати біля столу, жде синів. Ось уже й сонце стало на вечірньому прюзі, а Працьовитого немає.

Ледачому вже під грушею не лежитья, хочеться їсти, та знає, що обідати мати дає обом разом. Ось і приїхав Працьовитий. Умився, переодягся, сів за стіл. І Ледачий сів. Насипала мати дві миски борщу, нарізала хліба. Запах-ло в хаті борщем і свіжим хлібом. Їсть Працьовитий та дякує матері:
 -Ой, смачного ж ви борщу наварили.
 Виїв Працьовитий миску й ще попросив.
 А Ледачий з'їв одну ложку – скривився, другу – зажу-рився, а як третю з'їв, – на стіл схилився, ложку поклав і питає матері:
 -Мамо, чого це борщ такий недобрый?
 -Їдь, сину, завтра в поле, – каже мати, – то й борщ буде добрий, і хліб пахучий буде.

Умій сказати , умій і змовчати

Запитання за змістом твору:

1. Скільки було у матері синів?
2. Що робив Працьовитий син? Чим займався Ледачий?
3. Що приготувала мама на обід?
3. Як подякував Працьовитий син матері?
4. Що почула мати від Ледачого сина?
5. Що порадила зробити Ледачому сину мати?

Втрачений день

Працьовитість гарна риса людини

В одного батька трое синів - маленьких хлоп'ят.

- Розкажіть, як ви сьогодні прожили день.

Юрко відповів:

- Я сьогодні посадив дерево.

Батько сказав:

- Ти сьогодні добре прожив день.

Миколка відповів:

- Я сьогодні зайчика намалював.

- Ти теж непогано прожив день, - сказав батько.

Петрик відповів:

- Я сьогодні у м'яча грав... І морозиво з'їв.

- У тебе сьогодні втрачений день, - посмутив батько.

Запитання за змістом твору:

1. Скільки було дітей у батька?
2. Про що батько запитав синів?
3. Що відповів кожен із них?
4. Чому батько сказав що у Петрика втрачений день?
5. Як ти провів сьогоднішній день?

ПЕТРИК І ПАВЛИК

Біля столу сидять батько з матір'ю. Мати шие, батько газету читає. Петрик бавиться на дивані: коника сідлає, в далеку дорогу збирається, про мандрівки за синє море мріє...

Глянула мати у вікно й каже батькові:

Тітку Марфу чорт несе.

Петрик мерщій розсідлав коня, підвівся, щоб глянути у вікно на те диво дивне, та вже було пізно. Тітка Марфа стукала в двері.

Мати сказала:

Увійдіть, будь ласка.

Коли тітка Марфа завітала до хати, мама ласкавим го-лосом запросила її сісти. Тітка сіла, важко зітхнула й про-мовила:

— Ледве дійшла. Так ноги болять, так болять. Петрик довго дивився на тітку Марфу й здивовано запитав:

Тітко Марфо, хіба ви самі йшли?

Та не їхала ж, а йшла, — відповіла тітка й усміхну-лась.

А ви ж, мамо, казали, що тітку Марфу чорт несе, — дорікнув Петрик.

Материне лице нараз і спалахнуло, потім зблідло. Вона похилила голову й дивилась на шитво. Батько затулився газетою. Тітка Марфа підвелася й тихо вийшла. У хаті за-пала гнітюча тиша.

Минуло багато років. Петро став дорослий. Тепер у нього є дружина й синок Павлик.

Якось у гості до Петра прийшла стара мати. Погостюва-ла. А тут і вечір. Мати й роздумує вго-лос:

— Що його робити: чи додому йти, чи заночувати у вас? Сутеніє, а дорога далека.

Ідіть, мамо, додому, — каже син Петро.

А Павлик саме на дивані бавився: коника сідлає, у дале-ку дорогу збирається, про мандрівку за синє море мріяє.

Як почув, що батько виряджає бабусю, мерщій і своє вставив:

Я вам, бабусю, коника дам... Сідайте на нього і їдьте. Бабуся одяглася й затулила хусткою обличчя.

Запитання за змістом твору:

- 1.Що сказала мама , побачивши тітку Марфу у вікно?
- 2.Про що запитав тітку Марфу Петрик?
- 3.Хто прийшов у гості до своїх дітей ?

Значення казок у вихованні дітей важко переоцінити. Накопичуючи у собі мудрість колишніх поколінь, вони мають справді чарівну силу: навчальну, розвивальну, творчу. Варто відзначити, що казки впливають на формування мислення дитини, на її поведінку протягом усього дитинства з перших днів життя. Спочатку діти вбирають інформацію про найпростіші цінності й поняття разом з материнськими піснями, віршиками, приповідками. Трохи пізніше, після двох років, починається справжнє виховання за допомогою казки. Психолого-педагогічні дослідження свідчать про те, що діти різного віку по-різному сприймають казку. Дошкільний вік (від 3 до 7 років) - це період активного становлення художнього сприйняття дитини.

Так, наприклад, в молодшому дошкільному віці (від 3 до 4 років) сприйняття казки та її розуміння безпосередньо залежать від особистого досвіду дитини, який у неї ще дуже обмежений. У центрі уваги дитини знаходиться головний герой. Дітей цікавить його зовнішність, дії, вчинки. Але оскільки самі діти найчастіше це уявити не можуть, то потребують унаочнення у вигляді ілюстрацій. Однією з особливостей дитячого сприйняття є те, що дитина бачить дії й вчинки персонажа, але не розуміє мотивів.

У середньому дошкільному віці (від 4 до 5 років) розширюється коло уявлень дитини, збагачується життєвий досвід, знання. У цьому віці інтенсивно розвивається уява і мова. Це сприяє формуванню вміння правильно оцінювати персонажів і події. Уже не обов'язково використання ілюстрації для кожного повороту подій у казці, але вони як і раніше мають позитивну функцію.

Існує кілька ключових моментів, що характеризують сприятливий вплив казок на дитину:

Казка - це інструмент ненав'язливого навчання

Не таємниця, що діти найкраще сприймають інформацію, подану в ігровій формі. Серйозне моралізаторство дорослих швидко стомлює малюків. У той же час за допомогою казкових героїв можна пояснити дітям всі ті ж самі істини, але зробити це у легкій, доступній для дитячого розуміння формі. Казки заслужено вважають найпотужнішим інструментом навчання дітей. А все тому, що вони дають так звані непрямі настанови. Діти мислять образами, їм набагато простіше уявити собі ситуацію з боку, де головними героями є казкові персонажі. Саме на прикладі героїв казок найкраще засвоюється важлива життєва інформація (наприклад, складно пояснити

дитині, чому вона повинна ділитися іграшками з іншими, а от сказати, що він скнара з якої-небудь казки - відразу матиме результат, адже бути антигероєм дитині не захочеться).

Казки загартовують характер

У казках дуже яскраво прослідковуються різні протиставлення: хоробрість і боягузтво, багатство і бідність, працьовитість і лень, кмітливість і дурість ... Поступово, без тиску з боку дорослих, діти вчаться відрізняти добро і зло, співпереживати позитивним героям, подумки проходити разом з ними через різні труднощі і випробування. «Казки не розповідають дітям про існування драконів. Діти вже знають, що дракони існують, - писав Г.К.Честерон. - Казки розповідають дітям, що драконів можна перемогти». Між іншим, той факт, що наприкінці казкових історій добро тріумфує над злом, є найважливішим чинником у вихованні дітей. Розуміючи цю просту відому всім з дитинства істину, дитина буде відчувати себе впевненішою і сміливішою, а життєві негаразди сприймати як щось природне.

Це лише загартує характер і силу духу малюка.

Казки допомагають вчасно побачити психологічні проблеми

Виховне значення казок проявляється також у тому, що вони здатні впливати на формування особистих рис. У дитячому віці психіка ще нестабільна, межа між добром і злом злегка розмита. Тому батькам необхідно прислухатися до своїх дітей і слідкувати, яким казкам вони віддають перевагу. Можливо, що улюблені й не улюблені дитиною персонажі вказують на емоційні проблеми малюка, які назрівають. У цьому випадку за допомогою тієї ж казки можна трохи скорегувати розвиток дитячої психіки, направити її в правильне русло. Дуже важливо спільно прочитане, звертати увагу на якісь

обговорювати

дитини

ключові

моменти,

роз'яснювати

незрозуміле.

Казка єднає

Крім того, що казка є ефективним засобом виховання дитини, здатним вирішувати безліч завдань, вона також об'єднує батьків та їхніх дітей, дає можливість просто приємно провести час і відпочити від метушні реального світу. У юному віці діти осмислено сприймають сюжет, встановлюють прості причинно-наслідкові зв'язки. Характеризуючи героя, найчастіше висловлюють правильні судження про їхні вчинки, опираючись при цьому на свої уявлення про норми поведінки та особистий досвід. Завдання батьків полягає в тому, щоб навчитися розуміти сенс казкових образів так, як це роблять діти.

